

UNIDADE 1

A guerra de Troia

O cabalo de Troia

Ἦν ὅτε μυρία φύλα κατὰ χθόνα πλαζόμεν' αἰεὶ
ἀνθρώπων ἐπίεζε βαρυστέρνου πλάτος αἴης, Ζεὺς
δὲ ἰδὼν ἐλέησε καὶ ἐν πυκιναῖς πραπίδεσσι
κουφίσαι ἀνθρώπων παμβώτορα σύνθετο γαῖαν,
ρίπισσας πολέμου μεγάλην ἔριν Ἰλιακοῖο, ὅφρα
κενώσειεν θανάτου βάρος· οἱ δ' ἐνὶ Τροίῃ ἥρωες
κτείνοντο, Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Houbo un tempo en que vagando sin cesar pola terra innúmeras tribos de homes sufocaban a anchura da terra de apesantado peito. Pero Zeus, ao velo, apiadouse, e na súa sagaz intelixencia decidiu alixeirar de homes a terra que a todos alimenta, atizando o gran conflito da guerra de Ilión, a fin de aliviar a súa carga coa morte. E así en Troia os heroes morrían e cumpríase o desigño dos deuses.

Nesta unidade falaremos dun acontecemento histórico, a Guerra de Troia, que se converteu en seguida en lenda e que serviu de inspiración a autores literarios e artistas, non só gregos, senón doutras moitas culturas, ata os nosos días.

No apartado de 'Lingua' repasaremos o artigo e as dúas primeiras declinacións, o tema de presente dos verbos, e resumiremos as funcións do nominativo, o vocativo e o acusativo, o que che permitirá acceder a estruturas sintácticas elementais do grego e comezar a traducir.

No apartado de 'Literatura', imos estudar o xénero épico (e veremos as súas características exemplificadas nunha pasaxe da Iliada).

Os 'Textos', orixinais ou adaptados, están dedicados á Guerra de Troia, dende as súas orixes míticas ata a entrada na cidade do cabalo de madeira.

Nesta unidade, pretendemos que consigas os seguintes obxectivos:

1. Recoñecer e valorar a pervivencia dos mitos gregos na literatura e na arte da cultura occidental
2. Dominar a declinación do artigo e as dúas primeiras declinacións.
3. Recoñecer as formas verbais do tema de presente.
4. Recoñecer as funcións dos casos nominativo, vocativo e acusativo.
5. Reforzar o coñecemento sobre a orixe da épica.
6. Iniciar nas técnicas de manexo do dicionario como instrumento de traballo.
7. Analizar sintáctica e morfoloxicamente textos en lingua grega.
8. Recoñecer a achega do grego á formación do léxico das linguas de España e explicar morfoloxicamente helenismos do galego e do castelán.
9. Traducir textos gregos referentes á épica.

ÍNDICE DE CONTIDOS

1. LINGUA

1.1. Repaso do artigo, a primeira e a segunda declinación

1.2. Verbos: tema de presente

1.3. Resumo das funcións dos casos. O nominativo, o vocativo e o acusativo

3. LITERATURA. A ÉPICA

3.1. O xénero épico

3.2. Características da épica grega

3.3. Os poemas homéricos: a *Ilíada* e a *Odisea*

3.4. A influencia da épica

4. TEXTOS

LINGUA	LITERATURA	TEXTOS
<ul style="list-style-type: none">● Repaso do artigo, da 1ª e da 2ª declinación.● Tema de presente.● Resumo do uso dos casos.● Sintaxe do nominativo, vocativo e acusativo.	<ul style="list-style-type: none">● O xénero épico.● Características da épica grega.● Os poemas homéricos: a <i>Ilíada</i> e a <i>Odisea</i>.● A influencia da épica.	<ul style="list-style-type: none">● Tradución de textos relacionados coa Guerra de Troia, dende a <i>Mazá da Discordia</i> ata o <i>Cabalo de Troia</i>.

Ajax e Aquiles xogando ós dados

A cólera de Aquiles, un episodio da Guerra de Troia, é o tema da *Iliada* (s. VIII a.C.), o primeiro poema grego e primeiro tamén da literatura europea, que os gregos atribuíron a Homero. O poema baséase ao lonxe nun feito histórico. En efecto, as escavacións de Schliemann puxeron de manifesto que existiu unha cidade nun emprazamento que coincidía en liñas xerais co que Homero lle daba e que esa cidade sufriu un asedio. Por outra parte Troia e Ilión (outro nome da cidade) son mencionados en textos hititas do segundo milenio a.C. Outra cousa moi distinta é que Aquiles, Héctor ou Áiax, personaxes da *Iliada*, fosen realmente personaxes históricos, o que é moito máis improbable.

O admirable tratamento literario que Homero lle deu ao tema e o grande interese que a xente mostrou cara a el, aumentou a popularidade da Guerra de Troia e provocou que dende un principio este conflito servise de inspiración a outros textos literarios e a obras de artes plásticas, dende os propios gregos ata os nosos días.

E así, os gregos escribiron inmediatamente despois de Homero (dende os séculos VII a V a.C.) outros poemas sobre a guerra troiana, que configuraron o chamado Ciclo Troiano e dos que só nos chegaron fragmentos (como o que figura ao principio desta Unidade). Tamén os dramaturgos a utilizaron como argumento de moitas traxedias.

Por exemplo, Esquilo no seu *Agamenón* describe o regreso deste personaxe, o caudillo da expedición, ao seu fogar, onde será asasinado pola súa esposa, Clitemestra, en vinganza porque el sacrificara a súa filla Ifigenia (un tema que se trata no Texto 3).

Sófocles trata en *Aiax* o suicidio do heroe do mesmo nome, enfurecido porque, cando morre Aquiles, os gregos danlle as súas armas a Ulises e non a el, que cría merecelas máis. Eurípides describe na súa traxedia *Troianas* a terrible situación das mulleres cativas que, tras a caída de Troia, esperan angustiadas o seu destino. Outros moitos episodios da guerra son tratados por poetas líricos e aludidos infinidade de veces por autores en prosa, dado que a *Iliada* era a obra de referencia para todos os gregos.

Por outra banda, as fazañas de Aquiles, os combates de Áiax e os múltiples episodios do conflito popularizados pola literatura foron un tema elixido mil veces por pintores e escultores gregos. Sobre todo chegarónnos innumerables vasos con estes motivos, o que demostra que os temas da guerra de Troia eran ben coñecidos e apreciados polos clientes que os adquirían.

Tamén a poesía latina continuou ocupándose desta guerra. O caso máis destacado é o de Virxilio, que describe na *Eneida* a caída de Troia e a fuxida de Eneas. Logo seguiu sendo unha canteira para obras posteriores, como a medieval *Historia Troiana polimétrica* en España ou o *Roman de Troie* en Francia.

O Romanceiro español coñece así mesmo diversos romances de tema troiano. Shakespeare tamén se ocupa del en obras como *Troilo e Crésida*.

Pola súa banda, a ópera do século XVIII seguiu nos seus libretos temas troianos, como a *Ifigenia* de Gluck (1779). E pintores de todas as épocas reiteraron temas do Ciclo Troiano, como o *Xuízo de Paris* de Rubens (entre outros moitos pintores que trataron o tema) ou o *Paris e Helena* de David, por citar só un par de exemplos entre moitos que poderían sinalarse.

Xa en tempos máis próximos aos nosos, o autor francés Jean Giraudoux estreou a comedia titulada *A guerra de Troia non terá lugar* en 1935, cando se xeraba a Segunda Guerra Mundial. Poucos anos despois Jean Paul Sartre montou unha versión das *Troianas* de Eurípides no París ocupado polos alemáns, como unha crítica dos males da ocupación.

Nos nosos días é o cinema o que se interesou polo tema, dende películas de hai algúns anos, como *Helena de Troia*, ata outras moito máis recentes, como *Troia*.

Nas ruínas de Troia, e como atracción para os numerosos turistas que visitan o lugar, levantouse un gran cabalo de madeira para recordar o tema épico. En suma, uns dous mil oitocentos anos despois de terse composto a *Ilíada* de Homero, o interese pola guerra de Troia non decrece en absoluto. Segue sendo un modelo de aventuras, un marco heroico coñecido, que pode ser reinterpretado ou volto tratar noutras claves ou con outras intencións, pero mantendo sempre unha gran fidelidade ás súas orixes.

Cartel de 'Troia', de Wolfgang Petersen, 2004.

ia,

1. Lingua

1.1. Repaso do artigo, a primeira e a segunda declinación

Neste repaso de gramática limitarémonos a recordar o esencial do que se tratou o pasado curso. Os paradigmas atópanse no Apéndice gramatical, ao final do libro.

I. O artigo

As formas gregas con artigo tradúcense a galego co artigo determinado *o, a*. As formas sen artigo tradúcense ben sen artigo (nalgúns casos, tamén con *el*), ben co artigo indeterminado *un, unha*: ἡ πόλις *a cidade*, πόλις *cidade*, *unha cidade*

Non se pon o artigo co atributo, nin en frases sentenciosas.

Pode ir con nomes propios, pero non se traduce: ὁ Σωκράτης *Sócrates*

O artigo neutro plural con adxectivos pode traducirse por ‘as cousas’: τὰ δίκαια *as cousas xustas*.

Coma en galego, o artigo grego pode substantivar calquera clase de palabras, sintagmas con preposición ou mesmo oracións: τὸ δίκαιον *o xusto* (a xustiza), οἱ νῦν *os de agora* (os actuais), οἱ παρόντες *os* (que están) *presentes*, τὸ ἀληθὲς λέγειν *(o) dicir a verdade*.

O xiro ὁ μὲν ... ὁ δὲ... tradúcese por *un... o outro...*, ὁ δὲ... *el*, οἱ δὲ... *eles*.

Cando o artigo precede inmediatamente a un adxectivo, confírelle a este un valor atributivo; cando non, ten unha función predicativa, funcionando coma se se tratase dunha oración copulativa co verbo sobreentendido.

Ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ / ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός / Ὁ ἀνὴρ ἀγαθός / ἀγαθὸς ὁ ἀνὴρ
O home bo. O home é bo.

II. Primeira declinación

Terminacións:

	Femininos			Masculinos	
	En -α pura	En -α mixta	En -η	En -ας	En -ης
Singular					
NOM.	-α	-α	-η	-ας	-ης
VOC.	-α	-α	-η	-α	-η/-α
ACUS.	-αν	-αν	-ην	-αν	-ην
XEN.	-ας	-ης	-ης	-ου	-ου
DAT.	-α	-η	-η	-α	-η
Plural					
N.V.	-αι	-αι	-αι	-αι	-αι
ACUS.	-ας	-ας	-ας	-ας	-ας
XEN.	-ῶν	-ῶν	-ῶν	-ῶν	-ῶν
DAT.	-αις	-αις	-αις	-αις	-αις

Pertencen a ela todas as palabras femininas ou masculinas con tema rematado en alfa breve, alfa longa ou eta. Adoitan clasificarse en:

Femininos (ἄγορά, δόξα, ἀρετή)

1. En **alfa pura** (ἄγορά, νέα, οἰκία). Denomínanse así todas aquelas palabras que teñen un α detrás das letras ρ, ε, ι. Estas palabras en singular manteñen sempre o alfa do tema: nom. -α, voc. -α, ac. -αν, xen. -ας, dat. -α.

2. En **eta** (ἀρετή). Denomínanse así todos os substantivos da primeira declinación co nominativo del singular terminado en η; manteñen o eta en singular: nom. -η, voc. -η, ac. -ην, xen. -ης, dat. -η; κεφαλή *cabeza*, ἀγαθή *boa*.

3. En **alfa mixta** (δόξα). Denomínanse así todas aquelas palabras con alfa breve orixinal do tema que, en grego ático, non ía precedida de ρ, ε, ι: nom. -α, voc. -α, ac. -αν, xen. -ης, dat. -η. Por exemplo, nom. δόξα, xen. δόξης; nom. λύουσα, xen. λυούσης.

Masculinos (νεανίας, δικαστής)

1. En **-ας** (νεανίας). Son todos aqueles con nominativo rematado en -ας precedida de ρ, ε, ι. A declinación en singular destas palabras presenta alfa en todos os casos, salvo no xenitivo, rematado en -ου por analoxía cos temas da declinación temática: nom. -ας, voc. -α, ac. -αν, xen. -ου, dat. -α.

2. En **-ης** (δικαστής). Son aqueles con nominativo rematado en -ης e non van precedidos das letras ρ, ε, ι. A declinación en singular destas palabras presenta -η en todos os casos, salvo en xenitivo por analoxía cos temas da declinación temática: nom. -ης, voc. -η/-α, ac. -ην, xen. -ου, dat. -η.

Contractos da primeira declinación

Hai contractos dos temas en -α, isto é, da primeira declinación. Só se distinguen das formas non contractas en que presentan acento circunflexo na última sílaba de toda a declinación. Hainos en -α e en -η. E tamén os hai masculinos. Exemplo dos contractos en alfa é Ἀθηνᾶ, *Atenea* (a deusa, nacida de Zeus); exemplo dos contractos en eta e γῆ, 'terra'. Exemplo de masculinos, Ἑρμῆς, Ἑρμοῦ, *Hermes* (o deus fillo de Zeus e Maia).

III Segunda declinación

Desinencias

A 2ª declinación é coñecida tamén co nome de **declinación temática** debido a que a súa raíz contén as 'vogais temáticas' ou 'vogais de unión' (ο/ε), aínda que o ε só aparece no vocativo singular.

	Masculinos e Femininos en -ος	Neutros en -ον
Singular		
NOM.	-ος	-ον
VOC.	-ε	-ον
AC.	-ον	-ον
XEN.	-ου	-ου
DAT.	-ω	-ω
Plural		
N.V.	-οι	-α
AC.	-ους	-α
XEN.	-ων	-ων
DAT.	-οις	-οις

Dentro dela atopamos:

Masculinos e femininos

En -ος (λόγος, νῆσος). Os masculinos da 2ª Declinación diferéncianse dos femininos, menos abundantes, só polo artigo, xa que en canto ás desinencias son exactamente iguais. A maioría das palabras da segunda declinación son masculinas ou neutras

Neutros

En -ον (βιβλίον). Nos neutros, os casos chamados rectos, é dicir, nominativo, vocativo e acusativo, teñen as mesmas desinencias, tanto en sg. como en pl.: sg. -ον / pl. -α. Os casos oblicuos, é dicir, xenitivo e dativo, teñen as mesmas desinencias que os masculinos e femininos: xen. -ου /-ων, dat. -ω/-οις

Contractos da segunda declinación

Normalmente as formas da declinación contracta veñen nos dicionarios, primeiro sen contraer e a continuación, as formas contractas: πλόος, -ου [-οῦς, -οῦ].

Regras de contracción:

ABERTURA: -Se unha vogal é aberta, a resultante será tamén aberta.

- se as dúas vogais son pechadas, a resultante será tamén pechada.

TIMBRE: -o timbre **o** prevalece sobre todos.

-entre o timbre **a** e o timbre **e** prevalece o da vogal que vai antes.

Declinación ática

No dialecto ático algúns nomes da segunda declinación alongan o -o- do tema en omega (ω). O contacto deste ω coas desinencias orixina un tipo de declinación que se coñece como '**declinación ática**'. Nesta declinación, o -i do dativo singular e plural subscríbese, e o ω , a efectos de acentuación, considérase breve. A declinación é a seguinte:

Singular			Plural		
Masculino		Neutro	Masculino		Neutro
Tema νεω- <i>templo</i>		Tema ἀνώγεω- <i>graneiro</i>			
N.	νεώς (< νηός)	ἀνώγεων	N.	νεῶ	ἀνώγεα
V.	νεώς	ἀνώγεων	V.	νεῶ	ἀνώγεα
A.	νεῶν	ἀνώγεων	A.	νεώς	ἀνώγεα
G.	νεώ	ἀνώγεω	G.	νεῶν	ἀνώγεων
D.	νεῶ	ἀνώγεω	D.	νεώς	ἀνώγεως

Realiza a πράξις 1

1.2. Verbos: tema de presente

I. Paradigma do verbo λύ-ω

VOZ ACTIVA

	Pres. Indica- tivo	Imperfecto Indicativo	Pres. Subxun- tivo	Pres. Impe- rativo	Pres. Optativo
Singular					
1ª	λύ-ω	ἔ-λυ-ο-ν	λύ-ω		λύ-οι-μι
2ª	λύ-εις-ς	ἔ-λυ-ες-ς	λύ-ης	λῦ-ε	λύ-οι-ς
3ª	λύ-ει	ἔ-λυ-ε	λύ-η	λυ-έ-τω	λύ-οι
Plural					
1ª	λύ-ο-μεν	ἐ-λύ-ο-μεν	λύ-ω-μεν		λύ-οι-μεν
2ª	λύ-ε-τε	ἐ-λύ-ε-τε	λύ-η-τε	λύ-ε-τε	λύ-οι-τε
3ª	λύ-ουσι(ν)	ἔ-λυ-ο-ν	λύ-ω-σι(ν)	λυ-ό-ντων	λύ-οι-εν

Infinitivo: λύειν

Participio: N. λύ-ων, λύ-ουσα, λῦ-ον Xen. λύ-οντ-ος, λυ-ούσ-ης, λύ-ο-ντ-ος

VOZ MEDIO-PASIVA

	Pres. Indica- tivo	Imperfecto Indicativo	Pres. Subxuntivo	Pres. Imperativo	Pres. Optativo
Singular					
1ª	λύ-ο-μαι	ἐ-λυ-ό-μην	λύ-ω-μαι		λυ-οί-μην
2ª	λύ-ει< λύ-ε-σαι	ἐ-λύου< ἐλύ-ε-σο	λύ-η<λύ-η-σαι	λύου< λύ-ε-σο	λύ-οι-ο< λύ-οι-σο
3ª	λύ-ε-ται	ἐ-λύ-ε-το	λύ-η-ται	λυ-έ-σθω	λύ-οι-το
Plural					
1ª	λυ-ό-μεθα	ἐ-λυ-ό-μεθα	λυ-ώ-μεθα		λυ-οί-μεθα
2ª	λύ-ε-σθε	ἐ-λύ-ε-σθε	λύ-η-σθε	λύ-ε-σθε	λύ-οι-σθε
3ª	λύ-ο-νται	ἐ-λύ-ο-ντο	λύ-ω-νται	λυ-έ-σθων	λύ-οι-ντο

Infinitivo: λύ-ε-σθαι

Participio: Nom. λυ-ό-μενος, -η, -ον Xen. λυ-ο-μένου, -ης, -ου

O tema de presente expresa unha acción duradeira respecto do momento de falar. Isto que-re dicir que indica máis o grao de desenvolvemento da acción -o tempo que dura a súa reali-zación- que o momento cronolóxico en que se produce. Por este motivo pode expresar ac-cións acontecidas hai tempo -presente histórico-, accións que acontecen no momento de falar -presente actual- e accións que se pretende que acontezan no futuro, o chamado presente profético ou “presente por futuro”, que serve para construír oracións do tipo: *o domingo vou contigo ao cinema*.

Este valor aspectual do presente permitiu crear un tempo como o **imperfecto** -en grego só existe en indicativo-, que expresa unha acción en desenvolvemento, é dicir, unha acción du-rativa situada nun pasado máis ou menos afastado do momento de falar: ἔλυον significa *de-sataba ou estaba a desatar*. Dende este momento, pois, é imprescindible que se comprenda que o imperfecto é un tempo máis do tema de presente.

Para distinguir o tema de presente dos demais, o grego utiliza en moitos verbos unha serie de marcas distintivas para os presentes e os imperfectos. Como a forma que aparece nos dicionarios é a primeira persoa do presente de indicativo, é moi importante coñecer estas características para poder identificar o verbo.

Vexamos un exemplo: se tomamos a forma verbal δεικνύω, vemos que consta dunha raíz, δεικ-, un sufixo de presente -νυ-, e unha desinencia -ω de 1ª persoa singular do presente de Indicativo en activa. O presente conxúgase δεικνύω, δεικνύεις, δεικνύει... Pero o futuro é δείξω, δείξεις, δείξει...; o aoristo ἔδειξα, ἔδειξας, ἔδειξε... Todos eles xa sen o sufixo -νυ-, só coa raíz δεικ- máis os sufixos de cada tema e as correspondentes desinencias.

Recorda que o grego ten dous tipos de conxugación: temática, os verbs rematados en -ω, coma λύ-ω, δεικνύ-ω, e atemática, representada polos verbs en -μι, coma εἰμί ou δείκνυμι.

Os verbs en -μι caracterízanse por ter a vogal da raíz longa no singular do presente e imperfecto de indicativo activos e breve no plural da voz activa dos tempos citados e sempre na voz media.

As súas desinencias únense directamente á raíz sen vogal de unión –por iso se chaman atemáticos; son as seguintes:

- no presente de Indicativo activo: -μι, -ς, -σι, -μεν, -τε, -ασι
- no optativo activo: -ιην, -ιης, -ιη, --ι-μεν, --ι-τε, --ι-εν
- no imperfecto activo: -ν, -ς, -θ, -μεν, -τε, -σαν

Vexamos agora as características do tema de presente. Nos dous tipos de conxugación (-ω/-μι) hai dous grupos de presentes: radicais (divididos á súa vez en radicais sen reduplicación e con reduplicación) e sufixados.

II. Presentes radicais

Radicais sen reduplicación, que unen directamente as desinencias á raíz: poden ser temáticos, como λύ-ω *desatar*, ou atemáticos, como φημί *dicir*.

Radicais con reduplicación: Fórmase igual que os anteriores, pero ademais teñen reduplicación en -ι, é dicir, repiten o primeiro fonema da raíz + ι (δί-δω-μι *dar*, πί-πτ-ω• *caer*).

A reduplicación do presente, como se ve, é diferente da do perfecto, que se forma con -ε (λέ-λυ-κα). Os seguintes verbs con reduplicación no presente son moi frecuentes:

- δί-δω-μι *dar*
- τί-θη-μι (< *θι-θη-μι) *poñer*
- ἵ-στη-μι (< *σι-στη-μι) *estar de pé*
- ἵ-η-μι (< *γι-γη-μι) *lanzar*
- πί-μ-πλη-μι *encher* (con infixo nasal entre a reduplicación e a raíz).
- πί-μ-πρη-μι *queimar* (con infixo nasal como o anterior).
- μύ-μν-ω *permanecer*
- γί-γν-ο-μαι *nacer, ser*

O verbo atemático τί-θη-μι ten unha raíz θη- que, coa reduplicación do presente θι-, nos daría *θι-θη-μι; pero en grego, cando dúas sílabas consecutivas comezan por aspirada, a primeira perde a aspiración, pasando a xorda; é o que se coñece como *disimilación de aspiradas*, e por iso, a forma τί-θη-μι.

A forma do verbo ἵστημι é resultado de unir á raíz στα- a reduplicación do presente *σι-στα-μι (como o verbo latino si-sto) e a posterior aspiración da iota inicial tras a desaparición do σ-. Un fenómeno similar ocorre con ἵημι, que procede da raíz *γι- máis a reduplicación de presente *γι-γη-μι, e a posterior aspiración da iota inicial tras a desaparición do yode.

III. Presentes con sufixo

Os sufixados engaden entre a raíz e a terminación un sufixo (δεικ-νύ-ω ou δείκ-νυ-μι).

- **Sufixo -nā- / -nǎ-**

Cando a vogal do sufixo é longa, en xónico-ático pasa a η, como en πέρνημι *vender*, e cando é breve, non cambia, como en μάρ-να-μαι, *loitar*.

- **Sufixo -nū- / -nŭ-**

Levan este sufixo o verbo xa visto δείκ-νυ-μι e outros similares, como ζεύγ-νυ-μι *xunquir*, ὀρ-νυ-μι *empurrar*, μείγ-νυ-μι *mesturar*.

- **Sufixos -ν-, -αν-**

Levan este sufixo os seguintes verbos:

δάκ-ν-ω	<i>morder</i>	φθ-άν-ω	<i>adiantarse</i>
πί-ν-ω	<i>beber</i>	κιχ-άν-ω	<i>conseguir</i>
ἐλαύ-ν-ω	<i>empuxar</i>	άμαρτ-άν-ω	<i>errar, equivocarse</i>
τέμ-ν-ω	<i>cortar</i>	ἰκ-άν-ω	<i>vir, chegar</i>
τί-ν-ω	<i>pagar, expiar</i>	αἰσθ-άν-ο-μαι	<i>informarse, saber</i>

- **Infijo nasal**

Algúns verbos, ademais dos sufixos -ν- ou -αν-, levan un infijo nasal, é dicir, un fonema nasal na propia raíz. Por ex.: πν-ν-θ-άν-ο-μαι *informarse*, que leva un -ν- dentro da raíz en grao cero (πνθ-) ademais do sufixo -αν-. No mesmo caso están verbos frecuentes como λαμβάνω *coller*, que ten unha raíz λαβ- (neste caso a nasal do infijo é -μ- porque segue unha labial); τυγχάνω *tocar en sorte* (neste caso a nasal do infijo é -γ- porque segue unha velar), ou λανθάνω *ocultarse, pasar desapercibido*.

- **Sufixo -σκ-**

En principio servía para remarcar a insistencia na acción. Por exemplo, a partir do verbo φημί *dicir*, créase un verbo con sufixo -σκ-, φά-σκ-ω, que significa *andar a dicir*. Coma el son: βό-σκω *apacentar, criar*, βά-σκω *ir, andar*, λά-σκω *resoar, retumbar*.

Ás veces este sufixo pode aparecer modificado por razóns fonéticas: por exemplo, o verbo πάσχω *padecer* procede dunha raíz παθ-, como se ve no aoristo ἔπαθον, seguida do sufixo -σκ-, con perda da aspirada dental -θ- ante σ e paso da aspiración á velar -κ-, polo que o sufixo -σκ- > -σχ- de onde *παθ-σκ-ω > πάσχω.

Algúns verbos con este sufixo poden levar tamén reduplicación: δι-δά-σκω *ensinar*, βι-βρώ-σκω *devorar*, γι-γνώ-σκω *coñecer*, μι-μνή-σκω *recordar*, τι-τρώ-σκω *ferir, danar*.

- **Sufixo iode *-ye/o**

É o sufixo máis frecuente nos presentes sufixados, pero non se percibe a simple vista polos cambios fonéticos debidos ao encontro do yode co último fonema da raíz.

Resumindo, podemos dicir que pertencen a este tipo os verbos rematados en:

-σσω, -ττω (< *-θγω, *-χγω, *-κγω, *-τγω) como πλάσσω *modelar*

-ζω (< *-δγω, *-γγω) como ὄζω *ulir*, κλάζω *resoar*.

-πτω (< *-β, π, φ + γω) como βλάπτω *estorbar*, θάπτω *enterrar*, κόπτω *golpear*.

-αινω, -αιρω (< *-αιγω, *-αργω) como μαίνω *tolear*, καθαίρω *limpar*.

-λλω (< *-λγω) como στέλλω *preparar*, ἀγγέλλω *anunciar*.

-ευω (< *-ευ-γω) formados a partir de substantivos en -ευς, como βασιλεύω *reinar*, a partir de βασιλεύς, ἵππεύω *cabalgar*, a partir de ἵππεύς.

-άω (< *-αγω), έώ (< *-εγω), όώ (< *-ογω), que dan lugar aos verbos *contractos* como τιμάω *honrar*, ποιέω *facer* e δηλόω *mostrar*. Nestes verbos o yode intervocálica desaparece sen deixar restos.

Fóra do tema de presente, estes verbos fórmanse sobre a raíz, sen presenza do yode, que, igual que os demais sufixos do epígrafe III, só afecta ao tema de presente. Así:

- a presentes en -σσω, -ττω pódennlle corresponder futuros en -σω e en -ξω, e aoristos en -σα ou en -ξα. Por exemplo, ἐρέσσω *remar* procede de ἐρέτγω (ἐρέτης *remeiro*), así que o seu futuro é ἐρέσω e o aoristo ἔρεσα, pois as dentais pérdense ante -σ. En cambio φυλάττω (φυλάσσω) *protexer, gardar* procede de *φυλακγω, así que o seu futuro é φυλάξω, e o aoristo, ἐφύλαξα.

- aos presentes en -ζω poden corresponderlles futuros en -σω e en -ξω e aoristos en -σα ou en -ξα. Por exemplo, φράζω procede de *φραδγω, e o seu futuro é φράσω e o aoristo ἐφρασα; στίζω procede de *στίγγω, e o seu futuro é στίξω e o aoristo ἐστιξα.

- aos en -πτω correspóndenlles futuros en -ψω e aoristos en -ψα. Por exemplo, κρύπτω *ocultar* procede de κρυφω e o seu futuro é κρύψω, e o aoristo, ἔκρυψα.

- nos presentes en -λλω o sufixo -y- asimilouse á consoante λ, por iso ten -λλ- no tema de presente, pero unha soa -λ- nos demais temas. Por exemplo ἀγγέλλω *anunciar* procede de ἀγγελλω, por asimilación leva -λλ-, pero nos demais temas ten só - λ - (futuro ἀγγελω).

Realiza a πράξις 2

1.3. Resumo das funcións dos casos. O nominativo, o vocativo e o acusativo

Aínda que nesta unidade e nas seguintes trataremos máis amplamente do uso dos casos, convén sinalar, antes que nada, os valores máis usuais de cada un.

Caso	Función
Nominativo	Sx., Atr. ou Pred. do Sx.
Vocativo	Para chamar
Acusativo	CD, CC, Sx. do Infinit.
Xenitivo	CN, CV (C. do Verbo), CC.
Dativo	CI, CC.

I. O Nominativo

O nominativo ten dúas funcións principais:

a) É o caso do **suxeito** da oración:

Ὁ ἄνθρωπος ἐξεκάλυψε τὸν νεκρόν *O home desvelou o cadáver*

En xeral, o suxeito concorda co verbo en número e persoa. O plural da frase anterior sería

Οἱ ἄνθρωποι ἐξεκάλυψαν τὸν νεκρόν *Os homes desvelaron o cadáver.*

Pero hai algunhas excepcións que se verán ao estudar a concordancia:

- Os suxeitos en plural neutro levan o verbo en singular:

Τὰ φύλλα πίπτει *As follas caen*

- Cando hai dous (ou máis) suxeitos coordinados, o verbo pode ir en plural, concertando con todos, ou en singular, concertando co máis próximo:

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἠγείραντο *O home e a muller espertaron*

Ou ben

Ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ ἠγείρατο *O home e a muller espertaron (lit. espertou)*

b) Tamén é o caso do **atributo** dos verbos copulativos como γίγνομαι, εἰμί:

Πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος *O home é a medida de todas as cousas*

Por outra parte hai que sinalar que un atributo pode ir noutro caso distinto do nominativo, xa que sempre concertará co suxeito en caso.

Tomemos como exemplo a seguinte frase

Ἡ οἰκία μικρά ἐστιν *A casa é pequena*

Se a convertemos nunha oración de infinitivo, o atributo -μικράν- vai en acusativo, porque o suxeito οἰκίαν tamén o fai:

Ἡ γυνὴ λέγει τὴν οἰκίαν μικράν εἶναι *A muller di que a casa é pequena*

O mesmo acontece cando o verbo copulativo vai en participio.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας μικρᾶς οὔσης *A porta da casa que é pequena*

Nesta frase, μικρᾶς vai en xenitivo, concertando con οἰκίας

II. O Vocativo

O vocativo serve para chamar ou invocar. Adoita ir entre comas e precedido da interxección ὦ joh!, que normalmente non se traduce:

Χαῖρε, ὦ πολῖτα *Hola, cidadán*

III. O Acusativo

O acusativo funciona como complemento directo u como complemento circunstancial dun verbo. Neste último caso adoita ir precedido de preposición.

Acusativo complemento directo.

É o uso máis frecuente. Indica o substantivo no que se cumpre totalmente a acción verbal. Cando un verbo leva CD chámase **transitivo**.

Λύω τοὺς ἵππους *Desato os cabalos*

Ἦβλεπε καλὸν δένδρον *(El) miraba unha fermosa árbore*

O acusativo presenta tamén outros usos: dobre acusativo e acusativo interno.

Un mesmo verbo pode levar dous acusativos. Cando iso ocorre, falamos dunha construción de **dobre acusativo**, con dúas variantes: acusativo de **persoa** e de **cousa**, ou acusativo de **obxecto directo** e **predicativo**.

a) Levan dobre acusativo, un de **persoa** (CD) e outro de **cousa** (CC de relación), os verbos que significan *ensinar, pedir, recordar, preguntar, vestir, quitar* e os seus sinónimos:

Οἱ διδάσκαλοι τὴν Ἀττικὴν γλῶσσαν ἐδίδασκον τοὺς παῖδας.

Os mestres ensinaban aos alumnos a lingua ática.

Ὁ στρατηγὸς τοὺς στρατιώτας τὰ ὅπλα ἀπαιτεῖ

O xeneral pide as armas aos soldados.

b) Levan dous acusativos, un **complemento directo** e outro **predicativo**, os verbos *nomear, elixir, xulgar* e outros sinónimos:

Ὁ στρατηγὸς τὸν στρατιώτην λοχαγὸν ἐποίησεν

O xeneral nomeou capitán ao soldado.

Ὁ ναύτης τὸ πλοῖον οἶκον νομίζει

O mariñeiro considera a nave (como) a súa casa.

Observa que o CD leva artigo, pero o predicativo, non.

Cando o acusativo CD é da mesma raíz ou do mesmo campo semántico que o verbo ao que completa, chámase **acusativo interno**:

Καλὴν χορείαν ἐχόρευον *Bailaban un fermoso baile*

Μάχην δεινὴν ἐμάχοντο *Guerreaban unha guerra espantosa*

Acusativo suxeito dun infinitivo.

O acusativo pode ser tamén suxeito dunha oración de infinitivo non concertado ou dunha oración circunstancial que se constrúa con infinitivo:

Οἶομαι τὴν νῆσον ἐκείνην μικράν εἶναι *Coido que aquela illa é pequena*

Κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν

Provocaban un grande balbordo, de modo que ata os inimigos o oían

Acusativo complemento circunstancial.

Dentro deste uso distinguimos catro tipos: de dirección, de extensión, de relación e adverbial.

- O **acusativo de dirección** indica o lugar ao que se dirixe a acción do verbo. Normalmente leva preposición. A máis frecuente é εἰς, pero tamén pode levar outras: ἀνά, ἐπί, κατά, πρός, ὑπέρ

Λύσανδρος δὲ παρέπλει εἰς Λάμψακον : *Lisandro navegaba cara a Lámpsaco*

Βαίνω πρὸς τὸν ποταμόν *Camiño cara ao río*

Ἔρχεται ἐπὶ τὸν στρατόν *Avanza contra o exército*

A dirección pode expresarse tamén en acusativo coa partícula enclítica -δε: οἰκόνδε ἅ casa, Ἀθήναζε < Ἀθήνας-δε *a, cara a Atenas.*

- O **acusativo de extensión** expresa a extensión no espazo e a duración no tempo. Pode ir con verbos transitivos ou intransitivos:

Ἀπέχει τῆς Ἰταλίας δέκα στάδια *Dista de Italia dez estadios*

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμούς πέντε παρασάγγας τριάκοντα. *Dende alí avanza a través de Licaonia durante cinco xornadas trinta parasangas.*

Ἐνταῦθα ἔμειναν τρεῖς ἡμέρας *Alí permaneceron (durante) tres días*

Ἄγειν στρατιὰν ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδούς

Levar o exército por camiños estreitos ou anchos

- O **acusativo de relación** delimita o significado do verbo ou do adxectivo ao que completa. Tradúcese por *en relación con, en canto a, de...*:

Πόδας ὥκυσ Ἀχιλλεύς: *Aquiles rápido de pés.*

Neste exemplo o acusativo πόδας restrinxe a rapidez de Aquiles só aos seus pés.

- O **acusativo adverbial** designa o uso de substantivos e adxectivos en acusativo con valor de adverbios. Os adxectivos sempre están en xénero neutro:

δίκην *a modo de, a maneira de (+ xen.)*

χάριν *a causa de, grazas a, a favor de (+ xen.)*

τὸ πρῶτον, τὰ πρῶτα *ao principio*

τὸ λοιπόν, *en adiante, despois, etc.*

Realiza a πράξις 3

2. Literatura. A Épica

Cando os homes comezaron a ter conciencia de si mesmos, non como individuos senón como pobo, posiblemente xurdiu a necesidade de contar o máis significativo da súa existencia. A total ausencia da escritura, que tardaría aínda algúns séculos en aparecer, obrigaba a confiar á memoria o acervo cultural do pobo, que deste modo reafirmaba a súa identidade.

Tales deberon de ser as orixes da épica; non obstante, a súa configuración como xénero literario non terá lugar ata moito tempo despois.

Un poema épico é unha composición extensa de carácter narrativo, cun número indeterminado de versos sen división estrófica, que en estilo maxestoso conta as proezas e aventuras de un ou de varios heroes sobrehumanos ou humanos, pero cunhas excepcionais calidades, entre as que destacan a forza, a coraxe e un alto sentido da honra.

O tema central adoita estar relacionado co mito, a lenda, a historia ou o conto popular. Sitúase nunha idade heroica do pasado, ou nos inicios históricos dun pobo ou nación, os acontecementos da cal poñen a proba as calidades do heroe, polo que son frecuentes as batallas, as viaxes arriscadas ou o trato inxusto ou abusivo de personaxes con máis poder.

O narrador é omnisciente, obxectivo e dá fe da veracidade do que conta; hai invocacións, saudacións estereotipadas, diálogos, símiles, digresións e a repetición frecuente de elementos típicos. Polo seu afán narrativo, o poeta adoita facer descriucións detalladas do mundo que rodea a acción: as armas, o vestiario, os barcos, etc.

2.1. O xénero épico

O xénero épico é cronoloxicamente o primeiro dos xéneros da literatura grega, xa que está documentado dende o VIII a.C., e tamén, quizais, o primeiro en orde de importancia, se temos en conta o seu elevado nivel literario e a influencia que exerceu sobre os demais. O seu poeta máis representativo é, por suposto, Homero, aínda que houbo outros moitos de notable calidade ao longo da historia da literatura grega, como Hesíodo e, uns catrocentos anos máis tarde, Apolonio de Rodas.

Os dous primeiros poemas gregos que temos son a *Ilíada* e a *Odisea* de Homero, pero estas obras son o punto culminante dun proceso moito máis antigo durante o cal os trazos que caracterizaron o xénero épico deberon de ser a oralidade, a música e o hexámetro dactílico. A música axudaba aos poetas, que se chamaban *aedos*, é dicir 'cantores', a reter na memoria os poemas; á súa vez, o elemento musical do poema apoiábase no ritmo do hexámetro, o verso épico por excelencia. Consiste este na sucesión rítmica de sílabas longas e breves divididas en seis pés, metros, que alternan unha longa (—) e dúas breves (˘); en vez das dúas breves pode haber outra longa, segundo o seguinte esquema:

˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘ — —
— — — — — — — — ˘ ˘ ˘ — —

2.2. Características da épica grega

Esta tradición oral foi desenvolvendo unha serie de técnicas que permitiron contar relatos cada vez máis extensos e complexos e que co tempo se converteron en trazos literarios distintivos do xénero. Os máis importantes, xunto aos xa sinalados (oralidade, música e hexámetro dactílico), son:

- A invocación á musa, no comezo e en determinados lugares do poema, pois o aedo non é máis ca un transmisor de sucesos notables que só os deuses coñecen.
- A linguaxe formularia, é dicir, un conxunto numeroso de frases feitas, fixas, que se inxiren nos mesmos lugares do verso ou mesmo versos enteiros repetidos.

- A lingua arcaizante e artificial, baseada no dialecto xonio, pero con formas arcaicas e doutros dialectos.
- As escenas típicas, ou sexa, escenas repetidas, como as de combate, preparación dun sacrificio, comida ou transmisión dunha mensaxe, sempre contadas do mesmo xeito.
- As digresións, desviación da narración cara a outros asuntos alleos ao argumento central do poema.
- O uso do estilo directo nos constantes discursos dos heroes e os deuses, que introducen no poema un elemento dramático de grande importancia literaria.
- Os símiles e comparacións con imaxes da natureza ou do mundo cotián, mediante as cales o poeta achega o relato ao oínte para facerllo máis comprensible, case visible. Así, o movemento do exército pode ser comparado coas espigas movidas polo vento ou cunha bandada de paxaros, e un heroe no combate pode ser asimilado cun león, unha aguia ou un asno testán.

A continuación imos ver algunhas destas características da épica grega exemplificadas nun fragmento da *Ilíada*. Trátase dunha pasaxe do canto terceiro no que se fan os preparativos para o enfrontamento entre Paris e Menelao por Helena co fin de acabar coa guerra.

Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνιθες ὥς,
ἥ τε περ κλαυγῇ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό,
αἱ τ' ἐπὶ οὖν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ' Ὀκεανοῦ ῥοάων,
οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνεύοντες Ἀχαιοί...
... Ἐκτωρ δὲ μετ' ἀμφοτέροισιν ἔειπε·
κέλυτε μεν, Τρῶες καὶ εὐκνήμιδες Ἀχαιοί,
μῦθον Ἀλεξάνδροιο, τοῦ εἵνεκα νείκης ὄρωρεν,
ἄλλους μὲν κέλεται Τρῶας καὶ πάντας Ἀχαιοὺς
τεύχεα κάλ' ἀποθέσθαι ἐπὶ χθοὶ πλουυβοτείρῃ,
αὐτὸν δ' ἐν μέσσω καὶ ἀρηίφιλον Μενέλαον
οἴους ἀμφ' Ἑλένη καὶ κτήμασι πᾶσι μάχεσθαι,
... τοῖσι δὲ καὶ μετέειπε βοῆν ἀγαθὸς Μενέλαος·
κέλυτε νῦν καὶ ἐμείο· μάλιστα γὰρ ἄλγος ἰκάνει
θυμὸν ἐμόν, φρονέω δὲ διακινθήμεναι ἦδη
Ἀργείους καὶ Τρῶας, ἐπεὶ κακὰ πολλὰ ππέπασθε
εἵνεκ' ἐμῆς ἔριδος καὶ Ἀλεξάνδρου ἔνεκ' ἀρχῆς·
ἡμέων δ' ὀπποτέρῳ θάνατος καὶ μοῖρα τέτυκται,
τεθναίῃ· ἄλλοι δὲ διακρινθεῖτε τάχιστα.
οἴσετε ἄρ' ἕτερον λευκόν, ἑτέρον δὲ μέλαιναν,
Γῇ τε καὶ Ἥελι· Διὶ δ' ἡμεῖς οἴσομεν ἄλλον
ἄξετε δὲ Πριάμοιο βίην, ὅφρ' ὅρκια τάμνη
αὐτός,...

Il. 3, 1-5, 86-106

Duelo entre Paris e Menelao. Copa de Duris. Museo do Louvre. París.

Como paxaros en frémito e estrondo marchaban os troianos, igual que resoa no alto o berro de grúas, que tras fuxir do inverno e do inefable trebón con berros voan sobre as correntes do Océano, e os aqueos, en cambio, ían rabia en silencio respirando...

... Entón Héctor no medio de ambos os dous dixo: "Escoitádeme, troianos e aqueos de fermosas grebas, unha proposta de Alexandre, causante desta contenda. Propón que os demais troianos e todos os aqueos poñan as súas fermosas armas sobre a terra que nos alimenta e no medio el e Menelao, estimado de Ares, se dispoñan para combater por Helena e todas as súas pertenzas".

Logo tamén Menelao de berro potente lles dirixiu a palabra: "Escoitádeme agora tamén a min, pois enorme dor alcanza o meu corazón; mais creo que xa van poder separarse arquivos e troianos, despois de padecer tantas penas debido á miña disputa e á de Alexandre que lle dera principio. Quen de nós os dous teña a morte e a parca disposta, que morra, e os demais separádevos canto antes. Traede unha parella de años, branco un, a outra negra, para Xea e Helio, e nós traeremos outro para Zeus. Conduci- de ata aquí ao soberano Príamo, para que sancione os pactos el mesmo".

Nos catro primeiros versos o poeta compara o alboroto do exército troiano cos berros que lanzan as aves na súa migración, algo que sen dúbida os oíntes estaban acostumados a ver periodicamente.

Os versos seguintes conteñen dous discursos de heroes, neste caso Héctor e Menelao, en estilo directo.

Hai tamén algunhas fórmulas épicas, como *εὐκνήμιδες Ἀχαιοί* *aqueos de fermosas grebas*; *χθοὶ πλουυβοτείρῃ* *a terra que alimenta a moitos*; *ἐπί- tetos* épicas para caracterizar algún personaxe, como *βοῆν ἀγαθὸς Μενέλαος* *Menelao de potente voz*. *Πριάμοιο βίην* *a forza de Príamo* é tamén un recurso épico moi antigo para destacar o poder ou a autoridade dun personaxe.

2.3. Os poemas homéricos: *Ilíada* e *Odisea*

A Ilíada

Neste poema cóntanos Homero en algo mais de quince mil versos divididos en vinte e catro cantos unha parte do acontecido no último ano da Guerra de Troia.

O argumento resumido é como segue: Os aqueos asedian a cidade de Troia dende hai dez anos, en que o príncipe troiano Paris raptou a Helena, esposa de Menelao, rei de Esparta. A obra comeza cando Aquiles, o mellor de cantos heroes asedian Troia, se pon a mal con Agamenón, xefe do exército. Como consecuencia diso, Aquiles négase a participar no combate e os troianos, acaudillados por Héctor, fillo do rei de Troia, conseguen derrotar varias veces aos gregos (nestes enfrontamentos e en xeral ao longo de todo o poema os deuses interveñen a favor dun ou doutro bando).

Sufocados pola situación, os demais gregos suplican a Aquiles que depoña a súa cólera e lles axude a derrotar aos troianos, pero el négase, aínda que accede a que o seu amigo Patroclo, revestido coas súas propias armas, o substitúa no combate. Aínda así os troianos seguen sendo superiores e Héctor mata a Patroclo. Profundamente dorido pola morte do seu compañeiro, Aquiles volve ao combate con tanta furia que, tras facer unha gran matanza entre as tropas troianas, dá morte tamén a Héctor en combate singular e arrastra o seu cadáver en torno á pira funeraria de Patroclo; ata que o rei Priamo acode á súa tenda a suplicarlle que lle devolva ao seu fillo morto. O poema remata cando Aquiles, compadecido polas súplicas do ancián, lle devolve o cadáver de Héctor e os troianos tribútanlle honras fúnebres.

A Odisea

Odiseo [Ulises], un dos heroes que destruíron a cidade de Troia, trata de volver xunto cos seus compañeiros, despois de dez anos de guerra, á súa patria, Ítaca, onde deixou ao seu fillo Telémaco e á súa esposa Penélope. Non sabe que Penélope sofre o asedio dun grupo de pretendentes que aspiran á súa man e ao trono. Pero o regreso será prolongado -dez anos- e difícil, pois terá que soportar toda clase de dificultades: tempestades, enfrontamentos con diversos seres extraordinarios (os comedores de loto, o ciclope Polifemo, as Sereas, os monstros Escila e Caribdis), unha prolongada e agradable estancia na illa da ninfa Calipso, outra, non tan agradable, na illa da maga Circe, o descenso ao mundo dos mortos, etc.

Advertido por fin da situación que hai no seu palacio, preséntase disfrazado de mendigo, dá morte aos pretendentes e reencóntrase coa súa esposa.

2.4. Influencia da épica

Dende a antigüidade o xénero épico tivo unha grande repercusión, tanta que Homero foi considerado o punto de referencia de todo coñecemento. Por iso, dende moi pronto aparece unha épica de carácter didáctico, como *Os Traballos e os Días* de Hesíodo, onde se dan instrucións de como ha de organizarse a vida do campesiño, e unha épica relixiosa, como a *Teogonía*, tamén de Hesíodo, ou os chamados *Himnos homéricos*.

Así mesmo, cando aparece a filosofía, algúns autores, sobre todo os procedentes do Sur de Italia, como Parménides e Empédocles, escriben o seu pensamento coma se se tratase de poemas épicos.

E cando, a principios do século V a.C., se desenvolve a traxedia, moitos dos seus argumentos proceden dos antigos poemas épicos, esquecendo os temas dionisiacos que lle deron orixe.

Por outro lado, esta rica creación épica grega é a fonte fundamental de inspiración da épica latina e, en concreto, dunha obra tan xenial como a *Eneida* de Virxilio.

O Renacemento recuperou o gusto pola antigüidade clásica e con iso aparece de novo un tipo de épica culta ao longo do século XVI que segue o ronsel dos antigos poemas gregos e latinos, aínda que con preferencia destes últimos. Deste tipo son a *Araucana* de Ercilla, os *Lusiadas* de Camoens, ou *Xerusalén liberada* de Torquato Tasso.

A partir do século XX a novela, verdadeiro substituto da épica, como se verá máis adiante, é o xénero literario fundamental tanto polo número, coma pola calidade das súas obras. Casualmente unha novela -para algúns a mellor de todo o século pasado-, *Ulises* de Joyce, foi composta baixo a influencia da *Odisea* de Homero, segundo o propio Joyce asegurou.

3. Textos

Presentamos unha serie de textos sobre a Guerra de Troia. O primeiro está analizado e traducido, para que che sirva de guía sobre como debes proceder cos demais. Recorda que sempre debes ler un par de veces o texto en voz alta antes de intentar traducilo.

RECOMENDACIÓNS PARA TRADUCIR OS TEXTOS

O primeiro paso para traducir é **ler atentamente** o texto que se vai traducir (polo menos dúas veces). Logo, **separar as oracións ou estruturas sintácticas** coherentes que o forman. A continuación, **subliñar os verbos en forma persoal**, que son os que mais información proporcionan. Nestes verbos é conveniente, por exemplo, fixarse nalgúns aspectos: se son copulativos, transitivos, intransitivos, de movemento, se están en pasiva ou media, porque segundo teñan algunhas destas características irán acompañados de determinadas construcións sintácticas: atributos, complementos directos, complementos circunstanciais de lugar, complementos axentes. Canta mais información sintáctica teñas das oracións e das palabras que as compoñen, maiores garantías terás de rematar con éxito unha tradución.

O grego, como poderás comprobar nos textos, utiliza con moita frecuencia **os participios**. É moi importante que saibas como funcionan na frase. Acompañan un substantivo co que concordan en xénero, número e caso. Moitas veces hai que traducilos como unha oración subordinada do verbo principal. Segundo o tempo en que estean expresan unha acción anterior, simultánea ou posterior á do verbo principal.

TEXTO 1

A MAZÁ DA DISCORDIA

Zeus, polos motivos que aparecen no texto inicial desta unidade, comeza o seu plan para provocar a guerra de Troia. O xuízo de Paris (chamado aquí Alexandre) será o primeiro episodio do cumprimento dos designios de Zeus. O xuízo de Paris é a causa remota da guerra de Troia, porque o rapto de Helena, que estaba casada con Menelao, provoca a reacción dos príncipes aqueos, que organizan unha expedición para rescatala.

Ἐρῖς μῆλον περὶ κάλλους ἐμβάλλει Ἥρα καὶ Ἀθηνᾶ καὶ Ἀφροδίτῃ, καὶ κελεύει Ζεὺς Ἑρμῆν εἰς Ἴδην βαίνειν καὶ Ἀλέξανδρον ἄγειν, ἵνα ὑπ' ἐκείνου διακριθῶσιν. Αἱ δὲ ἐπαγγέλλονται δῶρα δώσειν Ἀλεξάνδρῳ· Ἥρα μὲν πασῶν προκριθεῖσα βασιλείαν πάντων, Ἀθηνᾶ δὲ πολέμου νίκην, Ἀφροδίτῃ δὲ γάμον Ἑλένης· ὁ δὲ Ἀφροδίτῃ προκρίνει.

Pasos previos á tradución:

Primeiro subliñamos os verbos, que nos indican as oracións do texto. As formas persoais son:

ἐμβάλλει	(3ª sing. pres. ind. act. de ἐμβάλλ-ω <i>tirar, lanzar</i>).
κελεύει	(3ª sing. pres. ind. act. de κελεύ-ω <i>ordenar</i>).
διακριθῶσιν	(3ª plur. aor. subj. pas. de διακρίν-ω <i>xulgar</i>).

ἐπαγγέλλονται (3ª plur. pres. ind. med. de ἐπαγγέλλω *prometer*).
προκρίνει (3ª sing. pres. ind. act. de προκρίνω *elixir*).

En forma non personal temos:

βαίνειν	inf. pres. act. de	βαίνω	<i>ir</i>
ἄγειν	inf. pres. act. de	ἄγω	<i>levar, traer</i>
δώσειν	inf. fut. act. de	δί-δω-μι	<i>dar</i>
προκριθεῖσα	nom. sing. fem. part. aor. pas. de	προκρίνω	<i>elixir</i>

O seguinte paso consiste en segmentar as oracións expresadas polos verbos. Paro iso debes ver que nexos introduce cada unha delas. A oración de κελεύει vai unida á anterior pola conxunción copulativa καί. A de διακριθῶσιν vai introducida pola conxunción final ἵνα. A de ἐπαγγέλλονται leva a conxunción δέ. A palabra anterior, αἱ, é o artigo, que, seguido da partícula δέ, conserva o seu valor pronominal. O mesmo sucede na oración de προκρίνει, na que o artigo ὁ vai seguido da partícula δέ, conservando o seu valor pronominal.

Examinemos agora os elementos de cada oración.

Na primeira, que vai dende Ἔρις ata Ἀφροδίτη, o suxeito é Ἔρις, nominativo singular da terceira declinación. O neutro μῆλον (nom., voc., ou acus.) nesta oración só pode ser acusativo (CD), porque o suxeito xa vimos que é Ἔρις. Os tres nomes propios en dativo unidos por καί, Ἡρα καὶ Ἀθηνᾶ καὶ Ἀφροδίτη (*Hera, Atenea e Afrodita*) son CI. Finalmente, κάλλους, xenitivo de singular de κάλλος (*beleza*), vai precedido da preposición περὶ, por tanto, é CC.

Ἔρις μῆλον περὶ κάλλους ἐμβάλλει Ἡρα καὶ Ἀθηνᾶ καὶ Ἀφροδίτη.

S. CD CC V. CIs

Eris unha mazá pola beleza lanza a Hera e a Atenea e a Afrodita

Eris lanza unha mazá como premio pola beleza a Hera, Atenea e Afrodita

Esta é a razón pola que, aínda hoxe, se usa a expresión 'mazá da discordia' para referirse a sucesos que provocan consecuencias violentas.

A segunda oración vai dende καί ata ἄγειν. Leva dous infinitivos: dependen de κελεύει. O suxeito da oración é Ζεὺς, nome irregular da terceira. Pola súa parte, Ἑρμῆν, contracto da primeira, acusativo, é o suxeito dos dous infinitivos βαίνειν καὶ... ἄγειν. O primeiro leva un CC con εἰς mais acusativo: εἰς Ἰδην. Ἰδῆ é o nome dun monte de Troia, o *Ida*. O segundo infinitivo, ἄγειν, é transitivo e leva como CD o acusativo Ἀλέξανδρον, *Alexandre*, outro nome de Paris.

καὶ κελεύει Ζεὺς Ἑρμῆν εἰς Ἰδην βαίνειν καὶ Ἀλέξανδρον ἄγειν.

conx. V Sx S-inf. CC V (inf.) conx. CD V (inf.)

e ordena Zeus que Hermes ao Ida vaia e a Alexandre traia.

E Zeus ordena que Hermes vaia ao Ida e traia a Alexandre.

A terceira oración é ἵνα ὑπ' ἐκείνου διακριθῶσιν. O verbo está en pasiva, sendo o seu complemento axente ὑπ' ἐκείνου. Vai en subxuntivo ca conxunción final ἵνα.

ἵνα ὑπ' ἐκείνου διακριθῶσιν.

Conx.

CA

V

Para que por aquel fosen xulgadas

Para que fosen xulgadas por aquel

A seguinte oración vai dende Αί δὲ ἐπαγγέλλονται ata Ἑλένης. αἱ δὲ é o suxeito do verbo ἐπαγγέλλονται que leva unha completiva de infinitivo, δώσειν, que leva como CD δῶρα, e como CI Ἀλεξάνδρῳ.

<u>Αἱ δὲ</u>	<u>ἐπαγγέλλονται</u>	<u>δῶρα</u>	<u>δώσειν</u>	<u>Ἀλεξάνδρῳ</u>
Sx.	V	CD	V. (inf.).	CI
Elas prometen regalos dar a Alexandre.				
<i>Elas prometen que lle darán regalos a Alexandre.</i>				

Realiza a πράξις 4

TEXTO 2

MENELAO ORGANIZA A EXPEDICIÓN CONTRA TROIA

Helena, famosa pola súa beleza, foi pretendida por moitos reis. Todos prestaron un xuramento solemne: unha vez que ela elixise marido, os demais comprometéronse a que, se Helena era raptada, axudarían ao seu marido a recuperala. Cando Paris rapta a Helena, Menelao esixe que se cumpra o xuramento.

Μενέλαος δέ, αἰσθόμενος¹ τὴν ἄρπαγὴν, ἦκει εἰς Μυκῆνας πρὸς Ἀγαμέμνονα, καὶ δεῖται στρατεῖαν ἐπὶ Τροίαν² ἀθροίζειν καὶ στρατολογεῖν. Ὁ δέ, πέμπων κήρυκα πρὸς ἕκαστον τῶν βασιλέων, τῶν ὄρκων³ ὑπεμίμησκει· οὕτως δὲ πολλῶν προθύμων⁴ στρατεύεσθαι⁵, παραγίγνονται καὶ πρὸς Ὀδυσσεά εἰς Ἰθάκην. Ὁ δέ, οὐ βουλόμενος στρατεύεσθαι, προσποιεῖται μανίαν.

1. Participio de aoristo de αἰσθάνομαι. | 2. *Contra Troia*. | 3. Xenitivo rexido por ὑπομιμήσκω.
4. Participio absoluto. | 5. Depende do adxectivo προθύμων, que é o atributo do participio absoluto.

Realiza a πράξις 5

TEXTO 3

A ARMADA EN ÁULIDE

Tras os preparativos da guerra, os participantes na expedición reúnen-se en Áulide para partir cara a Troia. Agamenón caza unha cerva e presume de que nin a propia Ártemis o faría mellor. A deusa, irritada, provoca que os ventos se deteñan para que a armada grega non poida zarpar.

Ἄπλοια οὖν κετείχε¹ τὸν στόλον. Κάλχας δὲ ἔφη² οὐκ ἄλλως δύνασθαι πλεῖν αὐτοῦς,
εἰ μὴ τῶν Ἀγαμέμνονος θυγατέρων ἢ κρατιστεύουσα κάλλει³ Ἀρτέμιδι σφάγη⁴.
Ἀγαμέμνων δὲ Κλυταιμνήστραν Ἰφιγένειαν ἦται⁵, λέγων δώσειν⁶ αὐτὴν Ἀχιλλεῖ
γυναικα. Πεμψάσης δὲ ἐκείνης⁷, Ἀγαμέμνων ἔμελλε σφάζειν αὐτήν.

1. Imperfecto de κατέχω. | 2. Imperfecto de φημί. Calcante é o adiviño da expedición. | 3. Dativo de relación. | 4. σφάγη: Aoristo de Subxuntivo pasivo de σφάζω. | 5. Clitemnestra é a muller de Agamenón, Ifigenia é a súa filla; ἦται, imperfecto de αἰτέω. | 6. Infinitivo futuro de δίδωμι. | 7. Πεμψάσης δὲ ἐκείνης: participio absoluto en Xenitivo.

APÉNDICE GRAMATICAL

Terminacións declinacións													
		1ª declinación					2ª declinación					3ª declin. (desin.)	
		Fem.			Masc.		An.	Inan.	N. contrac.		D. ática	Anim.	Inan
SING	N	-α	-α	-η	-ας	-ης	-ος		-ούς		-ως	-ς / temã	
	V	-α	-α	-η	-α	-α	-ε	-ον	-ού	-ούν	-ως	= N / Ø	- Ø
	A	-αν	-αν	-ην	-αν	-ην	-ον		-ούν		-ων	-α / -ν	
	X	-ας	-ης	-ης	-ου	-ου	-ου		-ού		-ω	-ος	
	D	-α	-η	-η	-α	-η	-ω		-ω		-ω	-ι	
PLU	NV	-αι					-οι	-α	-οῖ	-ᾶ	-ω	-ες	-α
	A	-ας					-ους		-οῦς		-ως	-ας / -ς	
	X	-ων					-ων		-ών		-ων	-ων	
	D	-αις					-οις		-οῖς		-ως	-σι(ν)	

Terminacións verbo ACTIVA

	<i>indicativo</i>		<i>imperativo</i>	<i>subxuntivo</i>	<i>optativo</i>	<i>infinitivo</i>	<i>participio</i>									
<i>presente</i>	-ω -εις -ει -ομεν -ετε -ουσι(ν)		-ε -έτω -ετε -όντων	-ω -ης -η -ωμεν -ητε -ωσι(ν)	-οιμι -οις -οι -οιμεν -οιτε -οιεν	-ειν	N. -ων -ουσα -ον X. -οντος -ουσης -οντος									
	<i>imperfecto</i>	aument o	-ον -ες -ε(ν) -ομεν -ετε -ον													
			<i>futuro</i>	-σω -σεις -σει -σομεν -σετε -σουσι(ν)					-σοιμι -σοις -σοι -σοιμεν -σοιτε -σοιεν	-σειν	N. -σων -σουσα -σον X. -σοντος -σουσης -σοντος					
				<i>aoristo</i>	aument o		-σα -σας -σε -σαμεν -σατε -σαν	-σον -σάτω -σατε -σάντων	-σω -σης -ση -σωμεν -σητε -σωσι(ν)		-σαιμι -σαις / -σαις -σαιε / -σαι -σαιμεν -σαιτε -σαιεν / -σαιεν	-σαι	N. -σας -σασα -σαν X. -σαντος -σασης -σαντος			
							<i>perfecto</i>	Reduplicación ↓	-κα -κας -κε(ν) -καμεν -κατε -κασι(ν)		** -κε -κετω -κετε -κόντων		-κω -κης -κη -κωμεν -κητε -κωσι(ν)	-κοιμι -κοις -κοι -κοιμεν -κοιτε -κοιεν	-κέναι	N. -κώς -κυῖα -κός X. -κότος -κυῖας -κότος
									<i>pluscuamp</i>		aumen. + red.		** (-κώς ἴσθι) (-κώς ἔστω) (-κότες ἔστε) (-κότες ὄντων)			

Desinencias persoais								Sufixos temporais				
		INDICATIVO				IMPERAT.			futuro	aoristo	perfecto	
		activa		med-pas.		act.	m-pas	activa	-σ-	-σᾱ-	-κᾱ-	
		tpos. prim.	t.sec.	t.pr.	t.sec.			media	-σ-	-σᾱ-	Ø	
S g.	1	-ω	-μι	-ν	-μαι	-μην			pasiva	-θησ-	-θη-	Ø
	2	-ς (-σι) / -θα			-σαι	-σο	(-θι) -ς	-σο	Sufixos modais			
	3	Ø	-τι (σι)	Ø	-ται	-το	-τω	-σθω	Subx.	Voc.tem.larga	desin. prim.	
P l.	1	-μεν			-μεθα				Optat.	-ι-	desin. sec.	
	2	-τε			-σθε		-τε	-σθε	Au-Red-RAÍZ-ST-v.t.-SM-Des.			
	3	-σι	-ασι	-ν(σαν)	-νται	-ντο	-ντων	-σθων				

1ª DECLINACIÓN

θύρα, -ας
αἰτία, -ας
θέα, -ας
γλώσσα, -ης
ἡδονή, -ης
νεανίας, -ου
ναύτης, -ου

2ª DECLINACIÓN

ἀγρός, -οῦ
ἄρθρον, -ου
νοῦς, νοῦ
δοστούν, οῦ
νεώς, -ώ

3ª DECLINACIÓN

temas en labial

φλέψ, -βός
ὥψ, ὥπος
temas en gutural
φυλάξ, -κος
αἰξ, -γός
θρίξ, τριχός
temas en dental

ἐλπίς, -δος
πούς, ποδός
χάρις, -ιτος (ac. -ιν)
ὄνομα, -τος (το)
φῶς, φωτός (το)
ἦπαρ, -ατος (το)
γόну, -ατος (το)

temas en nasal

λιμήν, -ένος
ἀηδων, -όνος
ρίς, ρινός

temas en -ντ

γίγας, -αντος
δοῦς, -οντος
γερων, -οντος

temas en líquida

ρήτωρ, -ορος
νέκταρ, -ος (το)
ἄλς, ἄλός

temas en silbante

τριήρης, -ους
γένος, γένους (το)
γῆρας, -ατος/-ως (το)

t. en semivogal

ἰχθύς, -ύος
δάκρυ, -υος
πολις, -εως
πῆχυς, -εως
βασιλεύς, -έως
βοῦς, βοός

ADJECTIVOS

ἄκρος, -α, -ον
καλός, -ή, -όν
ἐνδοξος, -ον
ἀληθής, -ές
σώφρων, -ον
μέλας, -αινα, -αν
πᾶς, πᾶσα, πᾶν
γλυκύς, -κεῖα, -κῶ
μέγας, -γάλη, -γα
πολύς, πολλή, πολύ

Terminaci3ns verbo MEDIA-pasiva

	<i>indicativo</i>	<i>imperativo</i>	<i>subxuntivo</i>	<i>optativo</i>	<i>infinitivo</i>	<i>participio</i>
<i>presente</i>	-ομαι -ει (η) -εται -όμεθα -εσθε -ονται	-ου -έσθω -εσθε -έσθων	-ωμαι -η -ηται -ώμεθα -ησθε -ωνται	-οιμην -οιο -οιτο -οίμεθα -οισθε -οιντο	-εσθαι	N. -όμενος -ομένη -όμενον G. -ομένου -ομένης -ομένον
<i>imperfecto</i>	-όμην -ου -ετο -όμεθα -εσθε -οντο					
<i>futuro</i>	-σομαι -σει (η) -σεται -σόμεθα -σεσθε -σονται			-σοίμην -σοιο -σοιτο -σοίμεθα -σοισθε -σοιντο	-σεσθαι	N. -σόμενος -σομένη -σόμενον G. -σομένου -σομένης -σομένον
<i>aoristo</i>	-σάμην -σω -σατο -σάμεθα -σασθε -σαντο	-σαι -σάσθω -σασθε -σάσθων	-σωμαι -ση -σηται -σώμεθα -σησθε -σωνται	-σαίμην -σαιο -σαιτο -σαίμεθα -σαισθε -σαιντο	-σασθαι	N. -σάμενος -σάμένη -σάμενον G. -σαμένου -σαμένης -σαμένον
<i>perfecto</i>	Reduplicaci3n ↓ -μαι -σαι -ται -μεθα -σθε -νται	-σο -σθω -σθε -σθων	-μένος,η,ον { ὦ ῆς ῆ -μένοι,αι,α { ὦμεν ῆτε ῶσι(ν)	-μενος,η,ον { εἶην εἶης εἶη -μενοι,αι,α { εἶμεν εἶτε εἶεν	-σθαι	N. -μένος -μένη -μένον G. -μένου -μένης -μένον
<i>pluscuamperfecto</i>	-μην -σο -το -μεθα -σθε -ντο					

Terminaci3ns verbo PASIVA

<i>futuro</i>	-θήσομαι -θήσει (η) -θήσεται -θησόμεθα -θήσεσθε -θήσονται			-θήσοιμην -θήσοιο -θήσοιτο -θησόμεθα -θησοισθε -θησοιντο	-θήσεσθαι	N. -θησόμενος -θησομένη -θησόμενον G. -θησομένου -θησομένης -θησομένον
<i>aoristo</i>	-θην -θης -θη -θημεν -θητε -θησαν	-θητι -θήτω -θητε -θέντων	-θῶ -θής -θή -θώμεν -θήτε -θῶσι	-θείην -θείης -θείη -θειημεν (θείμεν) -θείητε (θείτε) -θειησαν (θείεν)	-θῆναι	N. -θείς -θεῖσα -θέν G. -θέντος -θείσης -θέντος
<i>Fut. Perf.</i>	reduplicaci3n ↓ -σομαι -σει (η) -σεται -σόμεθα -σεσθε -σονται			-σοίμην -σοιο -σοιτο -σοίμεθα -σοισθε -σοιντο	-σεσθαι	N. -σόμενος -σομένη -σόμενον G. -σομένου -σομένης -σομένον

Adxectivos 1ª clase (1ª e 2ª declinación)

Clasificación	Declinacións	Exemplos		
1ª Clase	a) Pola 2ª e 1ª	μικρός καλός ἀργυρούς	μικρά καλή ἀργυρά	μικρόν καλόν ἀργυροῦν
	b) Pola 2ª	ἔνδοξος ἔνδοξον εὖνους εὖνουν		
Segunda Clase	Pola 3ª	σώφρων ἀληθής	σώφρον ἀληθές	
3ª Clase	Pola 3ª e 1ª	ἡδύς	ἡδεῖα	ἡδύ
		χαρίεις	χαρίεσσα	χαρίεν
		μέλας	μέλαινα	μέλαν
		πᾶς	πᾶσα	πᾶν

Paradigmas						
Singular						
N	μικρός	μικρά	μικρόν	καλόν	καλή	καλόν
V	μικρέ	μικρά	μικρόν	καλέ	καλή	καλόν
A	μικρόν	μικράν	μικρόν	καλόν	καλήν	καλόν
X	μικροῦ	μικράς	μικροῦ	καλοῦ	καλῇ	καλοῦ
D	μικρῷ	μικρᾷ	μικρῷ	καλῷ	καλῇ	καλῷ
NV	μικροί	μικραί	μικρά	καλοί,	καλαί	καλά
A	μικρούς	μικράς	μικρά	καλούς	καλάς	καλά
X	μικρῶν	μικρῶν	μικρῶν	καλῶν	κκαλῶν	καλῶν
D	μικροῖς	μικραῖς	μικροῖς	καλοῖς	καλαῖς	καλοῖς

Paradigmas da 3ª declinación: Temas en -ν

Tema	λιμεν-	ἀηδον-	ῥιν-
SINGULAR			
Nom.	λιμήν	ἀηδών	ῥίς
Voc.	λιμήν	ἀηδόν	ῥίς
Acus.	λιμέν-α	ἀηδόν-α	ῥίν-α
Xen.	λιμέν-ος	ἀηδόν-ος	ῥιν-ός
Dat.	λιμέν-ι	ἀηδόν-ι	ῥιν-ί
PLURAL			
Nom.	λιμέν-ες	ἀηδόν-ες	ῥίν-ες
Voc.	λιμέν-ες	ἀηδόν-ες	ῥίν-ες
Acus.	λιμέν-ας	ἀηδόν-ας	ῥίν-ας
Xen.	λιμέν-ων	ἀηδόν-ων	ῥιν-ῶν
Dat.	λιμέ-σι(ν)	ἀηδό-σι(ν)	ῥι-σί(ν)

OBSERVA que no *dativo plural* a nasal desaparece ante -σ: λιμέ(ν)σι, ἀηδό(ν)σι.

Segundo o modelo ῥίς, ῥιν-ός declínanse os *indefinidos* τις, τι (Xen. τιν-ός) ‘algún’ e οὐδείς, οὐδεμία, οὐδέν (Xen. οὐδεν-ός) “ningún”, formado sobre o *numeral* εἷς, μία, ἓν.

Temas en líquida

Estes substantivos presentan un nominativo singular con alongamento da última vogal do tema: ῥήτωρ, πατήρ, ἀνήρ.

-En canto ao tipo πατήρ, ten alternancia: **tema pleno** (πατερ-) en nom. – acus., **tema reducido** (πατρ-) en xenit. – dat.

- En xenitivo plural estendeuse o tema pleno: πατέρ-ων (alternancia η / ε / “cero”).

- En ἀνήρ o tema reducido, con -δ- *epentética* (ἀν[δ]ρ-), estendeuse a toda a declinación fóra do nominativo singular.

- No dativo de plural o tema reducido (πατρ-, ανδρ-) xerou unha vogal de apoio para facilitar a pronunciación: πατρά-σι(ν), ἀνδρά-σι(ν).

Paradigmas:

Tema	ῥήτορ-	πατερ- / πατρ-	ἀνερ- / ἀν(δ)ρ-
SINGULAR			
Nom.	ῥήτωρ	πατήρ	ἀνήρ
Voc.	ῥήτορ	πάτερ	ἄνερ
Ac.	ῥήτορ-α	πατέρ-α	ἄνδρα
Xen.	ῥήτορ-ος	πατρ-ός	ἀνδρ-ός
Dat.	ῥήτορ-ι	πατρ-ί	ἀνδρ-ί
PLURAL			
Nom. Voc.	ῥήτορ-ες	πατέρ-ες	ἄνδρ-ες
Ac.	ῥήτορ-ας	πατέρ-ας	ἄνδρ-ας
Xen.	ῥητόρ-ων	πατέρ-ων	ἀνδρ-ῶν
Dat.	ῥήτορ-σι(ν)	πατρά-σι(ν)	ἀνδρά-σι(ν)

Seguen esta flexión ἡ γαστήρ ‘ventre’, ἡ μήτηρ ‘nai’, ἡ θυγάτηρ ‘filla’, (como πατήρ), ὁ ἀήρ ‘aire’, ὁ αἰθήρ ‘éter’, ἡ ἀστήρ ‘estrela’, con todos os demais casos formados sobre o tema con -ε- (ἄερ-, αἰθερ-, que só se usan en singular, e ἀστερ-, que ten o dativo de plural ἀστράσι).

Hai un grupo de substantivos en -τηρ que conservan o -η- en toda a flexión, por exemplo, ὁ σωτήρ, σωτήρ-ος, σωτήρ-α (acusativo), etc.

Temas en –σ

Os substantivos e os adxectivos que seguen este modelo perden o –s final do tema cando queda en posición intervocálica. As dúas vogais que quedan en contacto pola caída do –σ- contraéense: γένεσ- + -ος > γένεσος > γένεος > γένους.

Segundo a vogal que preceda ao –σ do tema, distínguense tres tipos:

- Tipo -ος / -εσ-, como γένος / γένεσ-. Son todos substantivos neutros.
- Tipo en -ες, como τριήρες-. Forman *substantivos* masculinos e femininos e *adxectivos* de dúas terminacións, tipo ἀληθής, ἀληθές.
- Tipo en -ας, como κρέας-. Forman este grupo uns poucos substantivos neutros.

Paradigmas:

Tipo en -ος / -εσ-		Cf. latín	Tipo en -ης / -εσ-
Singular			
Nom.	γένος	Genus < genos	τριήρης
Voc.	γένος	Genus < genos	τριήρες
Acus.	γένος	Genus < genos	τριήρη < τριήρεσ-α
Xen.	γένους < γένεσ-ος	Generis < genes-is	τριήρους < τριήρεσ-ος
Dat.	γένει < γένεσ-ι	Generi < genes-i	τριήρει < τριήρεσ-ι
Plural			
N.V.	γένη < γένεσ-α	genera < genes-a	τριήρεις < τριήρεσ-ες
Acus.	γένη < γένεσ-α	genera < genes-a	τριήρεις < τριήρεσ-ες ¹
Xen.	γενῶν < γενέσ-ων	generum < genes-um	τριηρῶν < τριηρέσ-ων
Dat.	γένεσι < γένεσ-σι(ν)	generibus < genes-ibus	τριήρεσι < τριήρεσ-σι(ν)

Adxectivos

Singular		
Masculino e Feminino		Neutro
Nom.	εὐγενής	εὐγενές
Vocat.	εὐγενές	εὐγενές
Acus.	εὐγενή < εὐγενέσ-α	εὐγενές
Xen.	εὐγενοῦς < εὐγενέσ-ος	
Dat.	εὐγενεῖ < εὐγενέσ-ι	
	Plural	
N.V.	εὐγενεῖς – εὐγενέσ-ες	εὐγενῇ – εὐγενέσ-α
Acus.	εὐγενεῖς – εὐγενέσ-ες	εὐγενῇ – εὐγενέσ-α
Xen.	εὐγενῶν – εὐγενέσ-ων	
Dat	εὐγενέσι(ν) – εὐγενέσ-σι(ν)	

¹ Observa que nestes temas, coma noutros que veremos, o acus. plur = nominat. plural.

Tipos en -ας e en -ως/-οσ-

Os temas en -ας son neutros, os en -ως/-οσ- son femininos e normalmente designan nomes abstractos e non teñen plural.

Tipo en -ας κρέας 'carne'		tipo en -ως /-οσ- αἰδώς 'respecto'
Singular		
Nom.	κρέας	αἰδώς
Vocat.	κρέας	αἰδώς
Acus.	κρέας	αἰδῶ < αἰδόσ-α
Xen.	κρέως	αἰδοῦς < αἰδόσ-ος
Dat.	κρέα < κρέασ-ι	αἰδοῖ < αἰδόσ-ι
Plural		
N.V.	κρέα < κρέασ-α	Non ten
Acus.	κρέα < κρέασ-α	
Xen.	κρεῶν < κρεάσ-ων	
Dat.	κρέασι < κρέασ-σι	

Declinación dos comparativos en -ίων, -ιον

	Singular		Plural	
	Mas. e fem.	Neutro	Masc. e fem	Neutro
N	ἡδίων	ἡδιον	ἡδίους (ἡδίονες)	ἡδίω (ἡδίονα)
V	ἡδιον	ἡδιον	ἡδίους (ἡδίονες)	ἡδίω (ἡδίονα)
A	ἡδίω (ἡδίονα)	ἡδιον	ἡδίους (ἡδίονες)	ἡδίω (ἡδίονα)
G	ἡδίωνος		ἡδιόνων	
D	ἡδίονι		ἡδίοσι (ν)	

Comparativos e superlativos irregulares

Positivo	Significado	Comparativo	Superlativo
ἀγαθός	bo	ἀμείνων	ἄριστος
	honrado	βελτίων	βέλτιστος
	valente	κρείττων	κράτιστος
κακός	malo	κακίων	κάκιστος
	insignificante	χείρων	χείριστος
	feble	ἥττων	ἥκιστος
μέγας	grande	μείζων	μέγιστο
μικρός	pequeno	μικρότερος	μικρότατος
	insignificante	ἐλάττων	ἐλάχιστος
ὀλίγος	pouco	μείων	ὀλίγιστος
πολύς	moito	πλείων	πλείστος
ῥᾶδιος	fácil	ῥᾶων	ῥᾶστος

Os numerais

Cifras	Cardinais	Ordinais	Adverbios
1	εἷς, μία, ἓν	πρῶτος, -η, -ον ¹	ἅπαξ (unha vez)
2	δύο	δεύτερος, -α, -ον	δῖς
3	τρεῖς, τρία	τρίτος, -η, -ον	τρίς
4	τέτταρες, -α	τέταρτος, -η, -ον	τετρράκις
5	πέντε	πέμπτος, -η, -ον	πεντάκις
6	ἕξ	ἕκτος, -η, -ον	ἑξάκις
7	ἐπτά	ἑβδομος, -η, -ον	ἐπτάκις
8	ὀκτώ	ὀγδοος, -η, -ον	ὀκτάκις
9	ἐννέα	ἕνατος, -η, -ον (ἐννατος)	ἐνάκις (ἐννάκις)
10	δέκα	δέκατος, -η, -ον	δεκάκις
11	ἐνδεκα	ἐνδέκατος, -η, -ον	εἴνδεκάκις
12	δώδεκα	δωδέκατος, -η, -ον	δωδεκάκις
13	τρεῖς καὶ δέκα	τρισκαιδέκατος, -η, -ον	τρισκαιδεκάκις
14	τέτταρες καὶ δέκα	τέτταρακαιδέκατος, -η, -ον	τέτταρακαιδεκάκις
15	πέντεκαίδεκα	πέντεκαιδέκατος, -η, -ον	πέντεκειδεκάκις
16	έκκαίδεκα	έκκαιδέκατος, -η, -ον	έκκαιδεκάκις
17	επτακαίδεκα	επτακαιδέκατος, -η, -ον	επτακαιδεκάκις
18	ὀκτωκαίδεκα	ὀκτωκαιδέκατος, -η, -ον	ὀκτωκαιδεκάκις
19	έννεακαίδεκα	έννεακαιδέκατος, -η, -ον	έννεακαιδεκάκις
20	εἴκοσι(ν)	εἰκοστός, -ή, -όν	εἰκοσάκις
30	τριακόνα	τριακοστός, -ή, -όν	τριακοντάκις
40	τετταράκοντα	τετταρακοστός, -ή, -όν	τετταρακοντάκις
50	πεντήκοντα	πεντηκοστός, -ή, -όν	πεντεκοντάκις
60	έξήκοντα	έξηκοστός, -ή, -όν	έξηκοντάκις
70	έβδομήκοντα	έβδομηκοστός, -ή, -όν	έβδομηκοντάκις
80	ὀγδοήκοντα	ὀγδοηκοστός, -ή, -όν	ὀγδοηκοντάκις
90	ένενήκοντα	ένειηκοστός, -ή, -όν	ένειηκοντάκις
100	έκατόν	έκατοκοστός, -ή, -όν	έκατοντάκις
200	διακόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστός, -ή, -όν	διακοσιάκις
300	τριακόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστός, -ή, -όν	τριακοσιάκις
400	τετρακόσιοι, -αι, -α	τετρακοσιοστός, -ή, -όν	τετρακοσιάκις
500	πεντακόσιοι, -αι, -α	πεντακοσιοστός, -ή, -όν	πεντακοσιάκις
600	έξακόσιοι, -αι, -α	έξακοιοστός, ή, όν	έξακοσιάκις
700	έπτακόσιοι, -αι, -α	έπτακοσιοστός, -ή, όν	έπτακοσια΄κις
800	ὀκτακόσιοι, -αι, -α	ὀκτακοσιοστός, -ή, -όν	ὀκτακοσιάκις
900	ένακόσιοι, -αι, -α	ένακοσιοστός, -ή, -όν	ένακοσιάκις
1000	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστός, -ή, -όν	χιλιάκις
2000	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχιλιοστός, -ή, -όν	δισχιλιάκις
3000	τρισχίλιοι, -αι, -α	τρισχιλιοστός, -ή, -όν	τρισχιλιάκις
10000	μύριοι, -αι, -α	μυριοστός, -ή, -όν	μυριάκις
20000	δισμύριοι, -αι, -α	δισμυριοστός, -ή, -όν	δισμυριάκις
30000	τρισμύριοι, -αι, -α	τρισμυριοστός, -ή, -όν	τρισμυριάκις

3. Todos os ordinais se declinan como adxectivos de tres terminación: ος, -α/-η, -ον.

4. ἑκατόν 'cen' é indeclinable. As demais centenas e millares declinanse como adxectivos en -ος, -α /-η, -ον

Pronomes persoais

	SINGULAR			PLURAL		
	1ª PERS.	2ª PERS.	3ª PERS.	1ª PERS.	2ª PERS.	3ª PERS.
	(eu)	(ti)	(el, ela)	(nos)	(vos)	(eles, elas)
NM	ἐγώ	σύ	-----	ἡμεῖς	ὕμεῖς	σφεῖς
AC	με / ἐμέ	σε / σέ	ἐ / ἑ	ἡμᾶς	ὕμᾶς	σφᾶς
GN	μου / ἐμοῦ	σου / σοῦ	οὐ / οὗ	ἡμῶν	ὕμῶν	σφῶν
DT	μοι / ἐμοί	σοι / σοί	οἱ / οἷ	ἡμῖν	ὕμῖν	σφίσι(ν)

Pronomes /adxectivos posesivos

Da raíz dos pronomes persoais formáronse os posesivos. Hai tres para un só posuidor, que se declinan como καλός, -η, -όν; e tres para varios posuidores, que se declinan como μικρός, -α, -όν.

	1 POSUIDOR	VARIOS POSUIDORES
1ª Persoa (meu, miña, meu) (noso, -a, -o)	ἐμός, ἐμή, ἐμόν	ἡμέτερος, ἡμετέρα, ἡμέτερον
2ª Persoa (teu, túa, teu) (vosó, -a, -o)	σός, σή, σόν	ὕμέτερος, ὕμετέρα, ὕμέτερον
3ª Persoa (seu, súa, seu / del...) (seu, súa, seu / deles)	ὅς, (=έός) ἡ, ὅν αὐτοῦ, αὐῆς, αὐτοῦ	-σφέτερος, -α, -ον αὐτῶν

Pronome anafórico αὐτός, αὐτή, αὐτό

A declinación do pronome **anafórico** αὐτός, αὐτή, αὐτό é casi igual que a de καλός, -ή, -όν sen o -ν final do nominativo e acusativo neutro singular.

Singular			Plural		
Masculino	Feminino	Neutro	Masculino	Feminino	Neutro
N. αὐτός	αὐτή	αὐτό	αὐτοί	αὐταί	αὐτά
A. αὐτόν	αὐτήν	αὐτό	αὐτούς	αὐτάς	αὐτά
X. αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
D. αὐτῷ	αὐτῇ	αὐτῷ	αὐτοῖς	αὐταῖς	αὐτοῖς

Pronome reflexivo

Coas formas do posesivo e do anafórico fórmanse os reflexivos ἑμαυτόν, -ήν, σεαυτόν, -ήν, ἑαυτόν, -ήν. Indican que o complemento do verbo coincide co suxeito. Na frase σὺ τύπτεις σεαυτόν 'ti golpéaste a ti mesmo': o obxecto directo σεαυτόν reférese á mesma persoa (σύ) que o suxeito do verbo. Por iso non teñen nominativo.

1ª persoa		2ª persoa		3ª persoa	
Masculino	Feminino	Masculino	Feminino	Masculino	Feminino
Singular					
A ἑμαυτόν	ἑμαυτήν	σεαυτόν	σεαυτήν	ἑαυτόν	ἑαυτήν
X ἑμαυτοῦ	ἑμαυτῆς	σεαυτοῦ	σεαυτῆς	ἑαυτοῦ	ἑαυτῆς
D ἑμαυτῷ	ἑμαυτῇ	σεαυτῷ	σεαυτῇ	ἑαυτῷ	ἑαυτῇ
Plural					
A ἡμᾶς αὐτούς	ἡμᾶς αὐτάς	ὕμᾶς αὐτούς	ὕμᾶς αὐτάς	ἐαυτούς ¹	ἐαυτάς ¹
X ἡμῶν αὐτῶν	ἡμῶν αὐτῶν	ὕμῶν αὐτῶν	ὕμῶν αὐτῶν	ἐαυτῶν ²	ἐαυτῶν ²
D ἡμῖν αὐτοῖς	ἡμῖν αὐταῖς	ὕμῖν αὐτοῖς	ὕμῖν αὐταῖς	ἐαυτοῖς ³	ἐαυταῖς ³

- 1.- Tamén σφᾶς αὐτούς, σφᾶς αὐτάς
- 2.- Tamén σφῶν αὐτῶν
- 3.- Tamén σφίσιν αὐτοῖς, σφίσιν αὐταῖς

O tema de presente activo

Presente

λύω						
	Indicativo	Imperativo	Subxuntivo	Optativo	Inf.	Participio
1 ^a	λύω		λύω	λύοιμι	λύειν	N. λύων
2 ^a	λύεις	λύε	λύῃς	λύοις		λύουσα
3 ^a	λύει	λύέτω	λύῃ	λύοι		λύον
1 ^a	λύομεν		λύωμεν	λύοιμεν	λύειν	X. λύοντος
2 ^a	λύετε	λύετε	λύητε	λύοιτε		λυούσης
3 ^a	λύουσι(ν)	λύόντων	λύωσι(ν)	λύοιεν		λύοντος

εἰμί						
	Indicativo	Imperativo	Subxuntivo	Optativo	Inf.	Participio
1 ^a	εἰμί		ῶ	εἴην	εἶναι	N. ὢν
2 ^a	εἶ	ἴσθι	ῇς	εἴης		οὔσα
3 ^a	ἐστί(ν)	ἔστω	ῇ	εἴη		ὄν
1 ^a	ἐσμέν		ώμεν	εἴμεν	εἶναι	X. ὄντος
2 ^a	ἐστέ	ἔστε	ῆτε	εἴτε		οὔσης
3 ^a	εἰσί(ν)	ὄντων	ώσι(ν)	εἴεν		ὄντος

Imperfecto

Indicativo		
	λύω	εἰμί
1 ^a	ἔλυον	ἦν, ἦ
2 ^a	ἔλυες	ἦσθα
3 ^a	ἔλυε(ν)	ἦν
1 ^a	ἐλύομεν	ἦμεν
2 ^a	ἐλύετε	ἦτε
3 ^a	ἔλυον	ἦσαν

O aumento , propio dos tempos secundarios, só existe no modo indicativo	
Verbos que comezan por consoante	- Colocan un ε- diante da raíz: λύω = ἔλυον τίθημι = ἐτίθην
Verbos que comezan por vogal	- Alongan a vogal inicial: ἀγορεύω = ἡγόρευον ἐγείρω = ἡγείρον οἰκέω = ᾠκούν
Verbos compostos	- O aumento colócase entre a preposición e o verbo simple (tendo presente que as preposicións que rematan en vogal perden esta ante o aumento salvo ἀμφί, περί, πρό): βάλλω = ἔβαλλον διαβάλλω = διέβαλλον ἀμφιβάλλω = ἀμφιέβαλλον

O tema de futuro activo

λύω					
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf. Participio</i>
1 ^a	λύσω			λύσοιμι	N. λύσων
2 ^a	λύσεις			λύσοις	λύσουσα
3 ^a	λύσει			λύσοι	λύσων
1 ^a	λύσομεν			λύσοιμεν	X. λύσονται
2 ^a	λύσετε			λύσοιτε	λύσουσας
3 ^a	λύσουσι(ν)			λύσοιεν	λύσονται

εἰμί					
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf. Participio</i>
1 ^a	ἔσομαι			ἐσοίμην	N. ἐσόμενος
2 ^a	ἔσσει, ἔσση			ἔσοιο	ἐσόμενη
3 ^a	ἔσσει			ἔσοιτο	ἐσόμενον
1 ^a	ἐσόμεθα			ἐσοίμεθα	X. ἐσόμενοι
2 ^a	ἔσεσθε			ἔσοισθε	ἐσόμενης
3 ^a	ἔσονται			ἔσονται	ἐσόμενου

O tema de aoristo activo

λύω					
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf. Participio</i>
1 ^a	ἔλυσα		λύσω	λύσαιμι	N. λύσας
2 ^a	ἔλυσας	λύσον	λύσης	λύσειας ¹	λύσασα
3 ^a	ἔλυσε(ν)	λύσάτω	λύση	λύσειε ²	λύσαν
1 ^a	ἐλύσαμεν		λύσωμεν	λύσαιμεν	X. λύσαντες
2 ^a	ἐλύσατε	λύσατε	λύσητε	λύσαιτε	λύσαντας
3 ^a	ἔλυσαν	λύσαντων	λύσωσι(ν)	λύσειαν ³	λύσαντες

¹tamén λύσαις. ²tamén λύσαι. ³tamén λύσαιεν.

O tema de perfecto activo

Perfecto

λύω					
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf. Participio</i>
1 ^a	λέλυκα	λελυκῶς +	λελύκω	λελύκοιμι	N. λελυκῶς
2 ^a	λέλυκας	ἴσθι	λελύκης	λελύκοις	λελυκυῖα
3 ^a	λέλυκε(ν)	ἔστω	λελύκη	λελύκοι	λελυκός
1 ^a	λελύκαμεν	λελυκότες +	λελύκωμεν	λελύκοιμεν	X. λελυκότες
2 ^a	λελύκατε	ἔστε	λελύκητε	λελύκοιτε	λελυκυῖας
3 ^a	λελύκασι(ν)	ὄντωι	λελύκωσι(ν)	λελύκοιεν	λελυκότες

Pluscuamperfecto

λύω		
	<i>Indicativo</i>	
1 ^a	ἐλελύκειν ¹	¹ tamén ἐλελύκη
2 ^a	ἐλελύκεις ²	² tamén ἐλελύκης
3 ^a	ἐλελύκει	
1 ^a	ἐλελύκειμεν	
2 ^a	ἐλελύκειτε	
3 ^a	ἐλελύκεσαν ³	³ tamén ἐλελύκεισαν

O tema de presente medio-pasivo

Presente

λύω						
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf.</i>	<i>Participio</i>
1 ^a	λύομαι		λύ-ω-μαι	λυοίμην	λύεσθαι	N. λυόμενος
2 ^a	λύει, λύη	λύου	λύη	λύοιο		λυομένη
3 ^a	λύεται	λύεσθω	λύηται	λύοιτο		λυόμενον
1 ^a	λυόμεθα		λυώμεθα	λυοίμεθα	X.	λυομένου
2 ^a	λύεσθε	λύεσθε	λύησθε	λύοισθε		λυομένης
3 ^a	λύονται	λύεσθων	λύωνται	λύοιντο		λυομένου

Imperfecto

<i>Indicativo</i>	
λύω	
1 ^a	ἐλυόμην
2 ^a	ἐλύου
3 ^a	ἐλύετο
1 ^a	ἐλυόμεθα
2 ^a	ἐλύεσθε
3 ^a	ἐλύοντο

O tema de futuro medio

λύω						
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf.</i>	<i>Participio</i>
1 ^a	λύσομαι			λυσοίμην	λύσεσθαι	N. λυσόμενος
2 ^a	λύσει, λύση			λύσοιο		λυσομένη
3 ^a	λύσεται			λύσοιτο		λυσόμενον
1 ^a	λυσόμεθα			λυσοίμεθα	X.	λυσομένου
2 ^a	λύσεσθε			λύσοισθε		λυσομένης
3 ^a	λύσονται			λύσοιντο		λυσομένου

O tema de aoristo medio

λύω						
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf.</i>	<i>Participio</i>
1 ^a	ἐλυσάμην		λύ-σω-μαι	λισαίμην	λίσασθαι	N. λυσάμενος
2 ^a	ἐλύσω	λῦσαι	λύση	λύσαιο		λυσαμένη
3 ^a	ἐλύσατο	λυσάσθω	λύσηται	λύσαιτο		λυσάμενον
1 ^a	ἐλυσάμεθα		λυσώμεθα	λυσαιέμεθα	X.	λυσαμένου
2 ^a	ἐλύσασθε	λυσασθε	λύσησθε	λυσαισθε		λυσαμένης
3 ^a	ἐλύσαντο	λυσάσθων	λύνωνται	λυσαιντο		λυσαμένου

O tema de perfecto medio-pasivo

Perfecto

λύω						
	<i>Indicativo</i>	<i>Imperativo</i>	<i>Subxuntivo</i>	<i>Optativo</i>	<i>Inf.</i>	<i>Participio</i>
1 ^a	λέλυμαι		λελύμενος + ὦ	λελύμενος + εἶην	λελύσθαι	N. λελυμένος
2 ^a	λέλυσαι	λέλυσο	ῆς	εἴης		λελυμένη
3 ^a	λέλυται	λελύσθω	ῆ	εἴη		λελυμένοι
1 ^a	λελύμεθα		λελύμενοι + ὦμεν	λελύμενοι + εἶμεν	λελύσθων	X. λελυμένου
2 ^a	λέλυσθε	λέλυσθε	ῆτε	εἴτε		λελυμένης
3 ^a	λέλυνται	λελύσθων	ῶσι(ν)	εἶεν		λελυμένου

Pluscuamperfecto

λύω	
<i>Indicativo</i>	
1 ^a	ἐλελύμην
2 ^a	ἐλέλυσσο
3 ^a	ἐλέλυτο
1 ^a	ἐλελύμεθα
2 ^a	ἐλέλυσθε
3 ^a	ἐλέλυντο

TEMA DE PRESENTE VOZ MEDIA

VERBOS CONTRACTOS

PRESENTE DE INDICATIVO

	τιμάομαι	ποιέομαι	δηλόομαι
1 ^a	*τιμάομαι = τιμῶμαι	*ποιέομαι = ποιῶμαι	*δηλόομαι = δηλοῦμαι
2 ^a	*τιμάεσαι = τιμᾷ	*ποιέεσαι = ποιεῖ	*δηλόεσαι = δηλοῖ
3 ^a	*τιμάεται = τιμᾶται	*ποιέεται = ποιεῖται	*δηλόεται = δηλοῦται
1 ^a	*τιμαόμεθα = τιμώμεθα	*ποιεόμεθα = ποιούμεθα	*δηλόομεθα = δηλούμεθα
2 ^a	*τιμάεσθε = τιμᾶσθε	*ποιέεσθε = ποιεῖσθε	*δηλόεσθε = δηλοῦσθε
3 ^a	*τιμάνονται = τιμῶνται	*ποιέονται = ποιοῦνται	*δηλόονται = δηλοῦνται

IMPERFECTO

	τιμάομαι	ποιέομαι	δηλόομαι
1 ^a	*ἐτιμαόμην = ἐτιμώμην	*ἐποιεόμην = ἐποιούμην	*ἐδηλόομην = ἐδηλοῦμην
2 ^a	*ἐτιμάεσο = ἐτιμῶ	*ἐποιέεσο = ἐποιῶ	*ἐδηλόεσο = ἐδηλοῦ
3 ^a	*ἐτιμάετο = ἐτιμᾶτο	*ἐποιέετο = ἐποιεῖτο	*ἐδηλόετο = ἐδηλοῦτο
1 ^a	*ἐτιμαόμεθα = ἐτιμώμεθα	*ἐποιεόμεθα = ἐποιούμεθα	*ἐδηλοόμεθα = ἐδηλοῦμεθα
2 ^a	*ἐτιμάεσθε = ἐτιμᾶσθε	*ἐποιέεσθε = ἐποιεῖσθε	*ἐδηλόεσθε = ἐδηλοῦσθε
3 ^a	*ἐτιμάνοντο = ἐτιμῶντο	*ἐποιέοντο = ἐποιοῦντο	*ἐδηλόοντο = ἐδηλοῦντο

PRESENTE DE SUBXUNTIVO

	τιμάομαι	ποιέομαι	δηλόομαι
1 ^a	*τιμάωμαι = τιμῶμαι	*ποιέωμαι = ποιῶμαι	*δηλόωμαι = δηλῶμαι
2 ^a	*τιμάησαι = τιμᾶ	*ποιέησαι = ποιῇ	*δηλόησαι = δηλοῖ
3 ^a	*τιμάηται = τιμᾶται	*ποιέηται = ποιῇται	*δηλόηται = δηλῶται
1 ^a	*τιμαώμεθα = τιμῶμεθα	*ποιεώμεθα = ποιῶμεθα	*δηλοώμεθα = δηλῶμεθα
2 ^a	*τιμάησθε = τιμᾶσθε	*ποιέησθε = ποιῇσθε	*δηλόησθε = δηλῶσθε
3 ^a	*τιμᾶνται = τιμῶνται	*ποιέωνται = ποιῶνται	*δηλῶνται = δηλῶνται

PRESENTE DE OPTATIVO

	τιμάομαι	ποιέομαι	δηλόομαι
1 ^a	*τιμαοίμην = τιμῶμην	*ποιέοίμην = ποιοίμην	*δηλοίμην = δηλοίμην
2 ^a	*τιμάοισο = τιμῶ	*ποιέοισο = ποιοῖο	*δηλοοισο = δηλοῖο
3 ^a	*τιμάοιτο = τιμῶτο	*ποιέοιτο = ποιοῖτο	*δηλοοιτο = δηλοῖτο
1 ^a	*τιμαοίμεθα = τιμῶμεθα	*ποιεοίμεθα = ποιοίμεθα	*δηλοοίμεθα = δηλοίμεθα
2 ^a	*τιμάοισθε = τιμῶσθε	*ποιέοισθε = ποιοῖσθε	*δηλοοισθε = δηλοῖσθε
3 ^a	*τιμάοιντο = τιμῶντο	*ποιέοιντο = ποιοῖντο	*δηλοοιντο = δηλοῖντο

PRESENTE DE IMPERATIVO

	τιμάομαι	ποιέω	δηλόω
2 ^a	----- *τιμάεσο = τιμῶ	----- * ποιέεσο = ποιοῦ	----- *δηλόεσο = δηλοῦ
3 ^a	*τιμαέσθω = τιμᾶσθω	* ποιεέσθω = ποιείσθω	*δηλοέσθω = δηλούσθω
2 ^a	----- *τιμάεσθε = τιμᾶσθε	----- * ποιέετε = ποιείτε	----- *δηλόεσθε = δηλοῦσθε
3 ^a	*τιμαέσθων = τιμᾶσθων	* ποιεέσθων = ποιούσθων	*δηλοέσθων = δηλούσθων

Futuro e Aoristo dos temas en labial, dental e velar

Cando o radical dun verbo remata en oclusiva labial, dental ou velar, ante o -σ- do futuro e aoristo prodúcese os mesmos cambios fonéticos que xa vimos nos temas en oclusiva da terceira declinación ante o -ς do nominativo singular e do dativo plural:

Verbos en oclusiva		Presente	/ Aoristo
Labial	β, π, φ, πτ + σ → ψ	γράφ-ω 'escribir' βλάπτ-ω 'dñar'	ἔ-γραψα ἔ-βλαψα
Dental	δ, τ, θ, ζ + σ → σ	πείθ-ω 'persuadir' νομίζ-ω 'crer'	ἔ-πεισα ἐ-νόμισα
Velar	γ, κ, χ, ττ + σ → ξ	πλέκ-ω 'trenzar' ταράττ-ω 'turbar'	ἔ-πλεξα ἐ-τάραξα

Perfecto aspirado

Os perfectos dalgúns verbos en labial (e en -πτ-) e gutural, no canto de -κ- presentan aspirada a consonante del tema: presente τρίβ-ω, perfecto τέ-τρι-φα; presente πλέκ-ω, perfecto πέ-πλο-χα.

Futuro e aoristo dos verbos contractos

A formación do futuro e aoristo faise coa última vogal do lexema alongada. Lembremos que nos verbos contractos **só** hai contraccións no tema de presente.

- Os verbos en -άω alongan o α en η ante o -σ-, salvo se vai precedida de ρ, ε, ι: τιμά-ω → ἐ-τίμη-σα; pero ἀντιά-ω → ἡντία-σα, δρά-ω → ἔ-δρα-σα.
- Os verbos en -έω alongan o ε do tema en η: φιλέ-ω → ἐ-φίλη-σα.
- Os verbos en -όω alongan o ο do tema en ω: δηλό-ω → ἐ-δήλω-σα

Perfecto de los verbos contractos

O perfecto dos verbos contractos, igual que o futuro e o aoristo, alonga a vogal do tema.

Os perfectos dos **verbos en -αω** teñen reduplicación e alongan o alfa do tema.

Esta alfa longa pasa a η, salvo se vai precedida de ρ,ι,ε: τιμάω, perfecto τε-τίμη-κα, pero δράω 'facer', perfecto δέ-δρα-κα.

Os perfectos dos **verbos en -εω** teñen reduplicación e alongan o ε do tema en η:φιλέω, perfecto πε-φίλη-κα (para πε- no canto de φε- mira o apartado 4.6 a. sobre a reduplicación).

Os perfectos dos **verbos en -όω** teñen reduplicación e alongan o ο do tema en ω:δηλόω, perfecto δε-δήλω-κα.

Voz activa do aoristo temático

	Indicativo	Subjuntivo	Optativo	Imperativo	Infinitivo
Singular					λιπεῖν
1ª	ἔ-λιπ-ο-ν	λίπ-ω	λίποι-μι	λίπ-ε	
2ª	ἔ-λιπ-ε-ς	λίπ-η-ς	λίπ-οι-ς	λίπ-ε	
3ª	ἔ-λιπ-ε(ν)	λίπ-η	λίπ-οι	λιπ-ε'τω	
Plural					Participio
1ª	ἔ-λίπ-ο-μεν	λίπ-ω-μεν	λίπ-οι-μεν	λίπ-ε-τε	N. λιπ-ών, -οῦσα,-ον Xen.. λιπ-όντος, -ούσης, -όντος
2ª	ἔ-λίπ-ε-τε	λίπ-η-τε	λίπ-οι-τε	λίπ-ε-τε	
3ª	ἔ-λιπ-ο-ν	λίπ-ω-σι(ν)	λίπ-οι-εν	λιπ-ο'ντων	

Voz media do aoristo temático

	Indicativo	Subjuntivo	Optativo	Imperativo	Infinitivo
Singular					λιπ-έ-σθαι
1ª	ἔ-λιπ-ό-μην	λίπ-ω-μαι	λιπ-οί-μην	λιπ-οῦ	
2ª	ἔ-λίπ-ου	λίπ-η	λίπ-οι-ο	λιπ-οῦ	
3ª	ἔ-λίπ-ε-το	λίπ-η-ται	λίπ-οι-το	λιπ-ε'σθω	
Plural					Participio
1ª	ἔ-λιπ-ό-μεθα	λιπ-ώ-μεθα	λιπ-οί-μεθα	λίπ-ε-σθε	N. λιπ-ό-μενος,-η,-ον X.λιπ-ο-μένου,-ης,-ου
2ª	ἔ-λίπ-ε-σθε	λίπ-η-σθε	λίπ-οι-σθε	λίπ-ε-σθε	
3ª	ἔ-λίπ-ο-ντο	λίπ-ω-νται	λίπ-οι-ντο	λιπ-ε'σθων	

Aoristos radicais atemáticos

<u>Presente</u>	<u>Aoristo pasivo</u>
λύ-ω κελεύ-ω φαίν-ω χαίρ-ω	έ-λύθη-ν έ-κελεύσθη-ν έ-φάνη-ν έ-χάρη-ν

Estes son os verbos máis frecuentes que teñen aoristo radical atemático:

<u>Presente</u>	<u>Aoristo</u>
άλίσκ-ο-μαι βαίν-ω γι-γνώσκ-ω δι-δράσκ-ω δύ-ω ἵ-στη-μι	έ-άλω-ν έ-βη-ν έ-γινω-ν έ-δρα-ν έ-δυ-ν έ-στη-ν

Infinitivo

A desinencia **-ναι** é a mesma que a dos verbos atemáticos (de εἰ-μί → εἶ-ναι):
άλῶ-ναι, βῆ-ναι, δρᾶ-ναι, δύναι, γινῶ-ναι, κελευσθῆ-ναι, λυθῆ-ναι, στή-ναι, φανῆ-ναι, χαρῆ-ναι

Participio

Son temas en **-ντ-** e só varía a vogal que precede a **-ντ-** que tamén abrevia pola citada Lei de Osthoff.

N. λυθεί-ς, λυθεί-σα, λυθέ-ν	X. λυθέ-ντ-ος, λυθεί-σης, λυθέ-ντ-ος
N. κελευσθεί-ς, κελευσθεί-σα, κελευθέ-ν	X. κελευσθέ-ντ-ος, κελευσθεί-σης, κελευσθε-ντ-ος
N. φανεί-ς, φανεί-σα, φανέ-ν	X. φανέ-ντ-ος, φθινεί-σης, φανέ-ντ-ος
N. χαρεί-ς, χαρεί-σα, χαρέ-ν	X. χαρέ-ντ-ος, χαρεῖ-σης, χαρέ-ντ-ος
N. βά-ς, βά-σα, βά-ν	X. βά-ντ-ος, βά-σης, βά-ντ-ος
N. στά-ς, στά-σα, στά-ν	X. στά-ντ-ος, στά-σης, στά-ντ-ος
N. δρά-ς, δρά-σα, δρά-ν	X. δρά-ντ-ος, δρᾶ-σης, δρά-ντ-ος
N. γνού-ς, γνού-σα, γνό-ν	X. γνό-ντ-ος, γνού-σης, γνό-ντ-ος
N. αλού-ς, αλού-σα, αλό-ν	X. αλό-ντ-ος, αλού-σης, αλό-ντ-ος
N. δύ-ς, δύ-σα, δύ-ν	X. δύ-ντ-ος, δύ-σης, δύ-ντ-ος

Futuros e aoristos pasivos

O futuro e aoristo pasivos fórmanse cos morfemas de pasiva (**-θη, σθη-, ou -η-**) + as desinencias de voz media no futuro e as desinencias do aoristo radical atemático no aoristo como vimos de ver.Exemplos.

<u>Presente</u>	<u>Futuro</u>	<u>Aoristo</u>
λύ-ω ἀκού-ω κελεύ-ω γράφ-ω κόπτ-ω	λυ-θή-σο-μαι ἀκου-σθή-σομαι κελευ-σθή-σομαι γραφ-ή-σομαι κοπ-ή-σομαι	έ-λύ-θη-ν ήκού-σθη-ν έ-κελεύ-σθη-ν έ-γράφ-η-ν έ-κόπ-η-ν

ANEXO

GLOSARIO

Alongamento compensatorio. Evolución fonética consistente no alongamento dunha vogal cando ía ante dúas consoantes, unha das cales (ou as dúas) se perdeu.

Alternancia vocálica. É a variación de timbre ε / o / Ø (cero) ou de cantidade ω / o, η / ε, α longa > η / α breve; u longa / u breve dentro dunha mesma raíz.

Exemplos de alternancia vocálica de timbre (alternancia cualitativa):

- φερ- / φορ-: φέρ-ω 'llevar', φορ-ά 'transporte', φόρ-ος 'carga, tributo';
- στελ- / σταλ- (grao cero con vocalización da sonora λ en αλ) / στολ-: στέλλ-ω 'preparo', ἔ-σταλ-κα 'teño preparado', στόλ-ος 'viaxe, expedición';
- λειπ- / λιπ- / λοιπ-: λείπ-ω 'deixo', ἔ-λιπ-ον 'deixei', λέ-λοιπ-α 'teño deixado', λοιπ-ός-ή-ον 'restante';
- γν- / γεν- / γον-: γί-γν-ομαι 'chego a ser', ἐ-γεν-όμην 'cheguei a ser', γέν-ος 'nacemento, orixe' / γέ- γον-α 'cheguei a ser', γον-ή, γόν-ος 'xeración'.

Exemplos de alternancia vocálica de cantidade (alternancia cuantitativa):

- δαίμων nom. 'divindade' / δαιμόν-ος xene. 'da divindade';
- ποιμήν nom. 'pastor' / ποιμέν-ος xene. 'do pastor';
- φημί (< φᾱμι) 'digo' / φαμέν 'dicimos';
- δείκνυ-μι 'mostro' / δείκνυ-μεν 'mostramos'.

Anfora. Vasilla de cerámica de gran tamaño, con dúas asas, cuxa finalidade era transportar ou conservar alimentos sólidos ou líquidos.

Antítese. Figura retórica consistente en opoñer nunha frase dous pensamentos, dúas expresións ou dúas palabras de sentido totalmente oposto.

Aqueos. Un dos nomes que reciben os gregos na épica homérica.

Areté. A areté é o ideal humano de todo grego. En orixe é o valor guerreiro que distingue o nobre do que non o é e que se demostra mediante a fazaña vitoriosa. Moi pronto a noción enriquecese: o home dotado de areté debe ser en diante un bo conselleiro ao mesmo tempo que un guerreiro valente. A areté convértese pouco a pouco na excelencia nos campos físico, intelectual e moral. Para Sócrates é, ante todo, a perfección moral. Na época helenística celébrase a areté do soberano, a virtude propia do rei.

Ceca. Lugar onde se cuña moeda; casa de moeda.

Cinismo. Sistema filosófico, ou mellor sería dicir, modo de vivir proposto por Antístenes (435-370 a. C.) e seguido por outros filósofos como Dióxenes, que preconizaba o desprezo

dos prexuízos sociais, da riqueza e das convencións, para lograr a felicidade por medio da ausencia de necesidades.

Copa do Sol. Segundo a mitoloxía grega, Helio, o deus Sol, percorría a bóveda celeste nun carro de lume e cando ao atardecer chegaba ao final do seu percorrido, viaxaba nunha copa inmensa polo Océano, o río que circunda a terra, ata a súa casa no oriente, dende onde partía de novo ao día seguinte. Nesta copa, segundo a lenda, transportou Heracles as vacas de Xeriones.

Cráter. Vasilla de cerámica de gran capacidade cunha boca moi ancha, destinada a conter unha mestura de viño e auga antes de servilo (os gregos raras veces bebían o viño puro). Con esta mestura enchíanse as copas de viño nos banquetes.

Disimilación de aspiradas. Evolución fonética que consiste en que, cando dúas aspiradas non contiguas van seguidas, a primeira delas perde a aspiración, por exemplo *θρεχω > τρέχω, θί-θημι > τίθημι, χιχάνω > κιχάνω, etc. O espírito áspero é para tales efectos unha aspiradá e tamén sofre disimilación (pasa a ser suave): ἔχω > ἔχω. Nalgúns casos disimíase a segunda: así acontece sempre coa desinencia -θι que pasa a ser -τι se hai unha aspirada non contigua antes, por exemplo λύθητι (en vez de λύθηθι), φάνητι (en vez de φάνηθι, etc.).

Ditirambo. Trátase dunha composición de contido mítico e seguramente non exenta de certo ton satírico e burlesco en honra de Dioniso que foi perfeccionada por Arión de Metimna no século VI a.C. na corte de Periandro, tirano de Corinto (625-585 a. C.). Os participantes do coro, á vez que cantaban, introducían unha elemental acción mediante xestos e ademáns para reforzar o sentido do canto. O ditirambo está moi vinculado ás orixes do teatro. Escribiron ditirambos, entre outros, Simónides, Píndaro e Baquílides.

Éaco. Mítico xuíz dos Infernos. Fillo de Zeus e da ninfa Exina e pai de Pelexo e Telamón.

Elexía. Composición lírica escrita en dísticos elegíacos (un hexámetro e un pentámetro) e en dialecto xonio, que trata xeralmente temas privados: exhortación, temas amorosos, reflexións sobre a condición humana, etc.

Emporio. Reciben este nome as colonias gregas cuxa finalidade non era colonizar territorio, senón o intercambio comercial cos pobos nos que se asentaban.

Encomio. Himno cantado por un coro en festas profanas e de banquete para eloxiar ao anfitrión e aos seus convidados. A palabra rematou significando canción ou discurso eloxioso cara a unha persoa.

Enfático. En gramática, dise das palabras ou expresións que se intercalan na linguaxe só para dar énfase (forza de expresión) ao que se di. Por exemplo, non é o mesmo dicir. 'Non vou á clase' que dicir 'Eu non vou á clase'.

Enócoe. Recipiente ou xerra de cerámica coa que se sacaba o viño do cráter e se servía.

Epicúreo. Seguidor de Epicuro, partidario do epicureísmo.

Epicureísmo. Sistema filosófico fundado por Epicuro (341-270 a. C.) que propón a busca do pracer racional.

Epigrama. Del grego ἐπίγραμμα, inscrición en pedra, metal, etc. Os primeiros epigramas foron de carácter funerario. Composición poética que expresa calquera sentimento con

brevidade e agudeza. Calímaco (século IV a. C.) e Asclepiades de Samos (século III a. C.) foron autores de epigramas.

Epínetron. Obxecto de barro cocido que se adaptaba á forma da coxa e o xeonllo, e do cal se servían as mulleres para fiar a la.

Epinicio. Composición lírica coral para ser cantada e danzada tras a vitoria nuns xogos atléticos (composto de ἐπί 'sobre acerca de' e νίκη 'vitoria'). Destacan os de Píndaro (Olímpicas, Píticas, Nemeas e Ístmicas) e os de Baquílides.

Epitafio. Do grego ἐπιτάφιος 'sepulcral, inscrición que poñía no sepulcro'. Composición poética de eloxio a unha persoa morta ou discurso en honra dos soldados caídos en defensa da patria.

Epitalamio. Canción de voda cantada polos mozos que acompañan aos noivos na cerimonia nupcial. Polo que sabemos, Safo foi a primeira en compoñer este tipo de cancións.

Escepticismo. Sistema filosófico iniciado por Pirrón (365-275 a. C.) que pon en dúbida a posibilidade do coñecemento da realidade obxectiva.

Estamno. Vasilla de cerámica con dúas asas altas a ambos os dous lados do colo; utilizábase para almacenar e mesturar viño. É unha variedade do cráter.

Estoicismo. Doutrina filosófica fundada por Zenón de Citio (335- 264 a. C.) que busca a felicidade a través do esforzo por alcanzar a virtude.

Estrabón. Estrabón de Amasia (cara a 64 a.C. -17 d.C.) foi considerado como o xeógrafo por antonomasia. Escribiu unha *Xeografía* en 17 libros nos que abordou a descrición do mundo coñecido daquela, dende moi diversos puntos de vista, tanto no seu aspecto físico como dende a perspectiva do que hoxe chamaríamos "xeografía humana", ocupándose mesmo de aspectos máis semellantes á historia cultural ou á historia a secas. Tamén abundan na súa obra as digresións sobre mitos ou crenzas. A obra foi moi apreciada na Antigüidade e na Idade Media e aínda hoxe segue sendo unha importantísima fonte de información para nós.

Etiolóxico. De αἰτιολογικός relativo ao estudio das causas. Mito etiolóxico chamáselle ao mito que trata de explicar a razón dun nome de lugar, dun personaxe, un feito, un costume ou un rito.

Graos vocálicos. Véxase Alternancia vocálica.

Hidria. Vasilla de cerámica destinada a transportar e conter auga.

Himatión. Manto que usaban os gregos.

Hipodamo de Mileto. Arquitecto e urbanista do s. V. a.C. Considérase o inventor da disposición das cidades con rúas que se cruzan en ángulo recto, é dicir, ortogonais. Priene e o Pireo, porto de Atenas, son exemplos de cidade hipodámica. A súa concepción urbanística responde ás súas ideas políticas, segundo as que as cidades debían ter como máximo 10.000 habitantes e o seu chan debía estar clasificado en sagrado, público e privado. Na concepción urbanística de Hipodamo as construcións privadas parece que estaban reguladas por leis concretas. Pero antes de Hipodamo xa existían cidades con trazado ortogonal: a súa patria, Mileto, Metaponto, Nápoles, etc.

Iambo. Ademais de ser o nome dun metro (formado sobre a secuencia dunha breve e unha longa), chámase así ás composicións líricas escritas en iampos. Normalmente son de ton satírico ou combativo.

Iode. Coñécese co nome de iode a semivocal ou semiconsoante palatal y.

Kílice. Copa de cerámica, pouco profunda con dúas asas que se usaba nos banquetes para beber viño mesturado con auga.

Lebeta nupcial (lebes gamikós). A palabra *lebes*, do grego antigo, orixinariamente referíuse a unha vasilla profunda, cunha base redonda, feita para ser inserida nun estante como un ovo nunha copa de ovos; non obstante, na época clásica e aínda máis tarde se lle engadiu un pé como parte da vasilla. O lebes gamikós foi realmente unha vasilla nupcial; distinguíuse por ter unhas asas altas e curvas apoiadas na barriga.

Podemos deducir das ilustracións das grandes vasillas de voda que a lebeta nupcial parece ser concibida para ser colocada ao lado da porta, na casa da familia da noiva, con poliñas dentro, quizais usadas para espaxear líquido na purificación. As representacións pictóricas que as decoran adoitan mostrar aves (pombas) ou rapazas vestíndose para a cerimonia nupcial.

Lécito. Vasilla de barro, de corpo esvelto con pé, colo alongado e unha asa. Usábase nos ritos funerarios para conter ungüentos e aceite balsámico como ofrenda para o defunto.

Logógrafo. Aplícase a dous tipos de escritores:

1. Primeiros representantes do xénero historiográfico que no século VI a. C. fixeron descrições da fundación de cidades, relatos de sucesos ou de feitos de personaxes locais, estudos da xenealoxía de familias influentes e sobre todo relatos de viaxes realizados por territorios descoñecidos nos que contaban, non só o característico dese territorio, senón tamén o relacionado cos seus habitantes: costumes, formas de goberno, relatos míticos ou crenzas relixiosas, entre outros coñecementos prácticos.

2. Oradores que escribían discursos de acusación ou defensa de encargo. En Atenas, a lei esixía que cada un defendese a súa propia causa, pero como algúns cidadáns eran incapaces diso, pola necesidade de que alguén lles escribise os discursos, xurdiu a profesión dos logógrafos que exerceron grandes oradores atenienses como Eivas.

Masaliota. Étnico dos habitantes de Massalia, actual Marsella.

Metátese de cantidade. Metátese significa "cambio" e, en lingüística, chámase metátese ao cambio de posición dun fonema nunha palabra. A metátese de cantidade designa o intercambio da cantidade entre os fonemas vocálicos en contacto. Así, a palabra βασιλεύς, cuxa raíz é βασιληυ- debería ter un xenitivo βασιλῆος (aínda existente en Homero), pero ten, en cambio, βασιλέως. Os fonemas η, ο, intercambiaron as súas cantidades respectivas dando como resultado -εω-. Esta metátese da cantidade vocálica non afecta á lei de limitación do acento, é dicir, a vocal longa resultante da metátese funciona como breve para a acentuación.

Minos. Mitoloxía: Fillo de Zeus e Europa, xunto co seu irmán Radamantis actuaba como xuíz dos Infernos.

Monódica (lírica). Subxénero da lírica que engloba aos poemas escritos para ser cantados por un solista. Distínguese da lírica coral, escrita para ser cantada por un coro.

Nomo. Canción de tema épico que se acompañaba coa lira ou a frauta, á que Terpandro, no século VII a.C., deu forma para incluíla no culto a Apolo. O nomo é en certa medida o que une o xénero épico e o lírico. A partir do século V a.C. recibiu este nome unha canción coral sen división estrófica que garda certa relación co ditirambo.

Oxímoro. Combinación nunha mesma estrutura sintáctica de dúas palabras ou expresións de significado oposto, que orixinan un novo sentido; p. ex., un silencio atronador.

Panhelénico. Refírese a toda Grecia. Aínda que Grecia estaba dividida en múltiples cidades-estado, as celebracións panhelénicas (como as Olimpíadas) servían de elemento de cohesión entre persoas que falaban grego (aínda con diversas modalidades) e que se sentían pertencentes a unha cultura común.

Partenios. Composicións líricas corais para ser cantadas e bailadas por rapazas (παρθένοι). Foron especialmente famosos os do lírico Alcmán de Esparta e os de Píndaro de Tebas.

Pelias. Tío de Xasón, irmán de Esón. Cando Xasón volveu da Cólquide con Medea, descubriu que Pelias matara ao seu pai Esón. Xasón entrégalle o vélaro de ouro, pero ao mesmo tempo trama con Medea matalo. Medea cóntalle ás fillas de Pelias, Antíope e Asteropea, que ela é capaz de rexuvenecer ao seu ancián pai. Para demostralo, tora un carneiro, bótao a unha caldeira fervendo e convérteo nun año. As fillas de Pelias, convencidas por Medea, toraron o seu pai e botárono nunha caldeira fervendo. Deste modo pagou Pelias o crime cometido con Esón, morrendo a mans das súas propias fillas.

Pélíce. Vasilla de cerámica con dúas asas, distínguese da ánfora en que se vai estreitando cara a arriba ata a boca, e en que esta é máis ancha que a da ánfora.

Pentecóntero. Nave grega de cincuenta remeiros.

Píteas de Marsella. Navegante e xeógrafo grego que ao final do século IV a.C. fixo unha das viaxes máis famosas da Antigüidade, chegando polo océano Atlántico ata as illas Británicas e á illa de Thule, posiblemente Islandia, onde coñeceu as noites de dúas ou tres horas. Foi o primeiro que observou a relación entre as mareas e as fases da lúa, cuxa explicación máis tarde mellorou Posidonio de Apamea en Cádiz. Moitas das noticias das súas viaxes foron rexeitadas por Polibio, Artemidoro e Estrabón, pero afortunadamente as súas ensinanzas foron tidas en conta por Timeo, Hiparco, Eratóstenes e Posidonio, polo que Estrabón, que tiña menos curiosidade científica, reproboulles a súa credulidade. Grazas as controversias xurdidas en torno a Píteas coñecemos algún dos seus fragmentos.

Píxide. Caixa de madeira ou cerámica que se utilizaba como xoieiro ou caixa de toucador.

Prolepse ou anticipación. Figura de dicción pola cal un elemento gramatical que loxicamente pertence a unha unidade sintáctica posterior, colócase noutra unidade anterior. Así nun exemplo como Τὴν Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λαμπρῶν οἰκίαν εἴ τις ἅρ' οἶδεν ὑμῶν ὅποια ποτ' ἐστὶν vemos que οἰκίαν, que loxicamente é o suxeito de ἐστὶν, está anticipada como complemento directo de οἶδεν: «se algún de vós coñece de qué tipo é a casa de Milcíades ou dos homes ilustres de entón » (literalmente: *se algún de vós coñece a casa de Milcíades ou dos homes ilustres de entón de qué tipo é*).

Promacedónico. Partidario dos macedonios. Díciase de quen apoiaba os intentos de Filipo de Macedonia para unificar as cidades gregas nun goberno forte.

Radamantis. Mitoloxía: Fillo de Zeus e Europa, que actuaba xunto co seu irmán Minos como xuíz dos Infernos.

Schliemann, Heinrich. Arqueólogo alemán (1822-1890). Tras facer fortuna nos negocios e cunha formación adquirida dun xeito autodidacta, intentou localizar a Troia homérica sobre a base de que a Iliada describía fielmente o escenario da guerra. En 1870 atopou Troia (mellor dito, diversas cidades superpostas) e posteriormente escavou en Micenas e outros xacementos antigos.

• *Heinrich Schliemann (1822-1890), o descubridor de Troia*

Sereas. Seres mitolóxicos que os gregos representaban como un híbrido de muller e de ave (non de peixe, como agora nós as imaxinamos). O seu canto atraía os navegantes aos arrecifes, onde morrían.